

İçerik İndeksi

“TABLETTEN TABLETE”

GÜNCELLENMİŞ
GENİŞLETİLMİŞ
VERSİYON

İnsanlığın İletişim Serüveni
(MÖ 4000 – MS 2025)

indeks:

İletişim Tarihi: İçeriğin Evrimi ve Dönüştürücü Gücü

Bu çalışma, iletişimin tarihsel gelişimini yalnızca teknik buluşlar ekseninde değil, aynı zamanda içerik üretiminin ekonomik, bilimsel ve toplumsal dönüşümler üzerindeki etkisini anlamak için hazırlanmıştır. Modern çağın veriye, analize ve bağlamsal derinliğe verdiği önem doğrultusunda, bu belge hem bir indeks hem de bir yorumlama rehberidir.

Her teknolojik ilerlemenin ardında bir ihtiyaç, bir toplumsal talep ve çoğu zaman bir kriz yer alır. Yazı sistemlerinden dijital kodlamaya uzanan bu çizgi, yalnızca bilgi aktarmakla kalmamış; güç ilişkilerini değiştirmiş, eşitsizlikleri dönüştürmüş ve yeni kimlik biçimleri yaratmıştır.

İletişim araçlarının tarihsel seyri incelenirken, toplumun tüm kesimlerine erişim sağlayan ve içerik üretimini demokratikleştiren dönüm noktaları tespit edilmiştir. Bu belge, bir bakıma, içerik üretiminin bir medeniyet göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır.

Yaprak Özer,
Kurucu – İndeks İçerik
İletişim Danışmanlık

İndeks İletişim olarak bu çalışmayı yalnızca bir envanter olarak değil, içerik tasarımı ve stratejik iletişim bakış açısıyla bir yol haritası olarak sunuyoruz. Geçmişin izini sürmek, bugünü daha iyi anlamamıza ve geleceği daha bilinçli tasarlamamıza katkı sağlar.

Korkarım yazıldığı anda eskiyen bir projenin öneminden söz ettiğimi düşünüyorsunuz, ben de sizinle aynı kanaatliyim. İndeks ekibiyle bu çalışmayı başlattığımızda kaygımız içeriğe ulaşmaktı, zaman geçtikçe içerik bollaştı, içeriğe ulaşım kolaylaştı... güncelleme ihtiyacı doğdukça farklı endişelerle yola devam ettik. İlk versiyonlardaki yorumlarımızda eksen kayması yaşadığımızı düşündük, revizyona gittik... hem de birkaç kez. Fakat en zor ve dişlisi; içerik ve iletişimde yaşanan değişimi yakalamak oldu. Bundan sonraki dönemlerde de aralıklarla güncelleyebiliriz... ancak en doğrusunun güncel platformlarımızda güncel içerikle destek olmak. Bu nedenle İndeks platformlarına ek olarak içerik ve iletişim dünyasındaki yenilikleri “yaprakozermedya”; yaprakozer.com-yaprakozer LinkedIn-Susstack-Instagram-Youtube platformlarında paylaşmayı sürdüreceğiz.

İÇERİK
İNDEKSİ
Tabletten
Tablete

MÖ 4000

Tablet yazılar

MÖ 3000

Hiyeroglif yazılar

MS 1045

Matbaa harfleri ve ilk kitap

1826

Fotoğraf makinesinin icadı

1836

Elektrikli telgrafın icadı

1876

Telefonun icadı; Graham Bell

1894

Sinema makinesinin icadı

1896

İlk radyo yayını; Marconi

1926

Televizyonun icadı; Baird

1962

İlk iletişim uydusu

1969

Askeri amaçla ARPA kuruldu ve internet kavramı ortaya çıktı.

1972

@ işareti seçildi.

1981

İlk kişisel bilgisayar

1985

Dünya internet sözcüğü ile tanıştı.

1986

Microsoft, Windows 1.0'ı piyasaya sürdü.

1989

İlk internet indeksi

1994

Türkiye'ye ilk cep telefonu girdi.

1998

İlk arama motoru faaliyete başladı.

1999

Pyra Labs tarafından başlatılan Blogger.com ile kişisel blog yayıncılığı büyük bir ivme kazandı.

2001

İnternet ansiklopedisine Wikipedia; ilk başlık

2004

Facebook'un temelleri atıldı.

2005

YouTube Kuruluşu

2006

Twitter'ın Doğuşu ve "Anlık İçerik" Devrimi

2007

İlk iPhone

2009

Türkiye 3G ile tanıştı.

2010

Wikileaks belgeleri sarstı.

2013

Dünyada atılan tweet sayısı günlük 500 milyona ulaştı.

2016

Amerikan seçimleri üzerine düşen Rusya müdahalesi bilgi güvenliği konusunun ve gelecek savaşların içerik üzerinden yapılacağını gösterdi.

2017

Bataryasız cep telefonu icat edildi.

2018

Facebook'un, 150'den fazla şirkete, yıllardır kullanıcı bilgilerine erişim izni verdiği ortaya çıkarıldı.

2019

Sanal Gerçeklik (VR) ve Karma Gerçeklik (MR), 2019 boyunca endüstriler için yeni pratik uygulamalarla ön planda olacak

2020

Sanal Gerçeklik (VR)
Zoom Çağı Başladı

2021

Facebook'un Meta'ya Dönüşümü
NFT (Non-Fungible Token) ile Dijital İçeriğin Sahipliği

2022

Twitter'ın Elon Musk Tarafından Satın Alınması
Yapay Zekâ İçerik Üretiminde Kullanılmaya Başlandı

2023

ChatGPT'nin Yaygınlaşması
Substack Patlaması: Newsletter Ekonomisi
Threads Yayında: Metaya Bağlı Sosyal Ağ Alternatifi

2024

Apple Vision Pro ile Karma Gerçeklik İçerikleşti
Yapay Zekâ Ajansları ve Dijital İkizler

2025

"Konuşan İçerik" Çağı
ChatGPT-Grok -Anthropic-Gemini ve daha birçok benzer yapay zeka dil modeli gibi multimodal model dönemi dolu dizgin yol alıyor.

Genişletilmiş anlatım sayfa 6-7-8

2020

• COVID-19 Pandemisi ve İçerik Patlaması

Tüm dünyada fiziksel yaşamın sekteye uğramasıyla içerik üretimi ve tüketimi dijital platformlara kaydı. YouTube, Zoom, TikTok, Instagram Live gibi mecralarda içerik üretimi rekor düzeye ulaştı. Eğitim, sağlık, haber, konser ve tiyatro gibi alanlarda dijital içerik vazgeçilmez hale geldi.

• TikTok Kültürü Küreselleşti

Çin merkezli TikTok, pandeminin ilk aylarında günlük içerik tüketiminde dünya lideri haline geldi. Kısa video formatı içerik anlayışını tamamen dönüştürdü. "Trend", "challenge", "remix", "duet" gibi içerik türleri yeni medya dili olarak yerleşti.

• Zoom Çağı Başladı

"Zoom'lamak" fiili içerik üretim biçimine dönüştü. Kurumsal iletişimden arkadaş buluşmalarına kadar tüm insan etkileşimi video konferans temelli hale geldi. Sanal sunum ve içerik anlatımı yeni bir yetenek olarak konumlandı.

Video Konferans uygulamalarıyla uzaktan iletişim kurma ve çalışma hayatı kolaylaştı.

2021

• Clubhouse ve Ses Temelli Sosyal Medya

Sadece sesle işleyen sosyal medya platformu Clubhouse, davet sistemiyle kısıtlı erişim sunarak büyük ilgi gördü. İçeriğin yazı ve videodan sonra sesle yeniden şekilleneceği bir geçiş simgeledi.

• Facebook'un Meta'ya Dönüşümü

Facebook, kurumsal adını "Meta" olarak değiştirerek metaverse evrenine yatırım yaptı. İçerik artık sadece 2D ekranda değil, sanal-üç boyutlu dünyalarda etkileşimli hale gelmeye başladı.

• NFT (Non-Fungible Token) ile Dijital İçeriğin Sahipliği

Dijital sanat eserleri, tweet'ler, videolar NFT'ye dönüştürülerek alınıp satılmaya başlandı. İçeriğin değeri ilk kez zincirleme bir sahiplik modeliyle kayıt altına alındı.

2022

• Twitter'ın Elon Musk Tarafından Satın Alınması

Elon Musk'ın Twitter'ı 44 milyar dolara satın alması, içerik denetimi, ifade özgürlüğü, algoritma şeffaflığı ve kullanıcı güvenliği tartışmalarını gündeme taşıdı. Platformun adı sonradan "X" oldu.

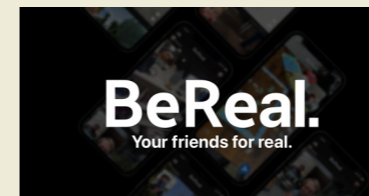
• Yapay Zekâ İçerik Üretiminde Kullanılmaya Başlandı

GPT-3 tabanlı sistemlerle metin üretimi, görsel üretimi (DALL·E), müzik ve video üretimi gündelik hale geldi. İçerik üreticileri ile algoritmalar arasındaki sınır muğlaklaşmaya başladı.

• BeReal Uygulaması ile İçerikte Gerçeklik Arayışı

Kullanıcıların günün belirli bir anında hem ön hem arka kameradan fotoğraf çekerek içerik üretmesi, "gerçek zamanlı ve filtresiz paylaşım" trendini doğurdu.

2023

• ChatGPT'nin Yaygınlaşması

OpenAI tarafından geliştirilen ChatGPT, Aralık 2022 itibarıyla tüm dünyada içerik üretiminde devrim yarattı. 2023 boyunca eğitimden reklamcılığa, habercilikten senaryo yazımına kadar içerik üretiminin büyük bölümünde kullanıldı.

• Substack Patlaması: Newsletter Ekonomisi

Yazarlar, akademisyenler ve gazeteciler Substack gibi platformlar aracılığıyla doğrudan okuyuculara ulaşmaya başladı. İçerik, kişisel markaya ve abonelik modeline dayalı yeni bir bağımsızlık alanı kazandı.

• Threads Yayında: Metaya Bağlı Sosyal Ağ Alternatifi

Instagram'a bağlı olarak geliştirilen Threads uygulaması, Twitter benzeri formatıyla yeni bir içerik arenası sundu. "Karakterle sınırlı metin" in yeniden doğuşunu temsil etti.

2024

• Apple Vision Pro ile Karma Gerçeklik İçerikleşti

Apple'ın karma gerçeklik gözlüğü Vision Pro, içerik tüketimini ekran bağımsız, mekân içine yerleştiren bir deneyime dönüştürdü. İzleme, öğrenme, sunum gibi içerik türleri 3D olarak mekâna yayıldı.

• Yapay Zekâ Ajansları ve Dijital İkizler

Markalar, kamu figürleri ve kurumlar dijital ikizler üzerinden içerik üretmeye başladı. Yapay zekâ ile ses, mimik, konuşma ve hatta kişisel üslup simüle edilerek videolar üretildi.

• Avrupa'da Yapay Zekâ Yasası (AI Act) Kabul Edildi

İçerik üretiminde şeffaflık, telif ve etik ilkeler için yasal çerçeve oluşturuldu. "İçeriğin insan mı makine mi tarafından üretildiği" belirtme zorunluluğu doğdu.

Karma gerçeklik gözlüğü Apple Vision Pro.

2025

• İçerikte Güven Dönemi Başladı:

Kaynak Şeffaflığı ve Etik Etiketleme Medya kuruluşları, üniversiteler ve içerik platformları içeriklerin kökenini, üretim biçimini ve doğrulama sürecini açıklayan şeffaflık etiketleri eklemeye başladı.

• Yapay Zekâ ile Etkileşimli İçerikler Ana Akım Haline Geldi

İçerikler yalnızca tüketilmekle kalmadı; izleyiciye göre biçim değiştiren, kullanıcı tepkilerine uyumlanan yapılar ana akım medya ve eğitimde kullanılmaya başlandı.

• "Konuşan İçerik" Çağı

GPT-4o gibi multimodal modeller sayesinde yazılı içerikler gerçek zamanlı sesli anlatıma dönüştürülerek "konuşan blog", "anlatan haber", "karşılıklı sohbet içeriği" gibi hibrit formatlar ortaya çıktı.

Kavramlar Sözlüğü Yeni Medya Terimleri

Prompt Mühendisliği (Prompt Engineering)

Yapay zekâ sistemlerinden istenen sonucu alabilmek için verilen komutların (prompt) dil, yapı ve içerik bakımından optimize edilmesidir. Özellikle ChatGPT gibi metin tabanlı modellerde doğru yanıtlar almak için kritik öneme sahiptir.

Multimodal AI

Birden fazla veri türünü (metin, ses, görüntü, video vb.) aynı anda işleyebilen yapay zekâ.

Substack

Özellikle bağımsız içerik üreticiler için popüler bir mecra. Kullanıcılar abone olarak hem ücretsiz hem de ücretli bültenlere erişebilir. Medya dünyasında "bağımsız yayıncılık" akımını güçlendirmiştir.

NFT (Non-Fungible Token)

Blokcincir üzerinde benzersiz olarak tanımlanan dijital varlık.

Threads

Meta tarafından geliştirilen, Twitter/X benzeri bir yapıya sahip olup kullanıcıların kısa metin, görsel veya video paylaşmasına imkân verir. Instagram ile

bağlantılı çalışır ve topluluk odaklı içerik üretimine yöneliktir.

TikTok Challenge

Genellikle hızla yayılan, kullanıcıların katılımını teşvik eden viral içeriklerdir. Marka iletişimde de yoğun şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Digital Twin (Dijital İkiz)

Gerçek dünyadaki makinelerin, fabrikaların veya şehirlerin dijital ortamda birebir modellenmesi. Bu sayede performans izleme, tahmin, test ve simülasyon yapılabilir. Endüstri 4.0'ın temel teknolojilerinden biridir.

Metaverse

İnternetin üç boyutlu, sanal gerçeklik tabanlı yeni nesil versiyonu. İnsanların avatarlarla etkileşime girdiği, alışveriş yaptığı, oyun oynadığı ve çalıştığı sanal evrenler bütünüdür. Şirketler için yeni iş ve pazarlama alanları yaratması beklenmektedir.

AI-generated Content (AIGC)

Yapay zekâ tarafından üretilmiş içerik. Metin, görsel, müzik, video gibi içeriklerin insan yerine yapay zekâ tarafından

oluşturulmasıdır. İçerik üretiminde hız, maliyet avantajı ve yaratıcılık sağlarken telif ve etik tartışmaları da beraberinde getirir.

Algorithmic feed (Algoritmata dayanan akış): İçerik gösteriminin kullanıcı davranışına göre kişiselleştirilmesi.

Trendjacking: Güncel trendlerin marka ya içerik oluşturma stratejisine dahil edilmesi.

Micro moment: Kullanıcının çok kısa süreli bilgi, yönlendirme ve karar anı.

Generative AI: Metin, görsel, ses video üretebilen yapay zeka.

Deepfake: Yapay zeka ile oluşturulmuş gerçek algısı yaratan ses, görüntü, yazı.

LLM: large Language Models: İnsan benzeri metin üretebilen yapay zeka.

AR/VR: Artırılmış gerçeklik-sanal gerçeklik deneyimi.

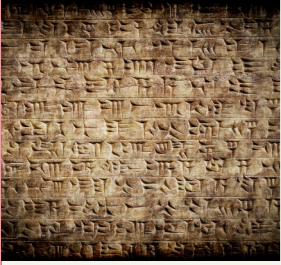
Mixed reality: Karma gerçeklik

Tarih Yazıyla Başladı...

- İnsanlığa dair ilk resimler 20 bin yıl önce, Lascaux'da çizildi.
- Yazı Mezopotamya'da, Dicle ve Fırat arasında ortaya çıktı.
- Yazı, çok basit bir nedenden doğdu: hesap tutmak.
- M.Ö. 3200 yıllarında Sümer rahipleri, yazıyı tapınak ve depolarda bulunan malları kaydetmek amacı ile kullanmaya başladılar. İlk yazılı tabletler, tahıl çuvalları ve büyükbaş hayvan listelerinden oluşuyor, tapınak muhasebesini kaydediyordu. Kayıtlı ilk göstergeler, ziraat hesaplarından oluşuyordu.
- İlk yazı, yumuşak kil üzerine uçları sivriltilmiş kamış parçaları ile şekiller çizilerek gerçekleştirildi. Kil tabletin pişirilmeyle kalıcı yazı elde edildi.
- Sümerlerin kullandığı yazıda her varlık ve olay için bir şekil kullanılıyordu. Bunlara "piktogram" denilmektedir.
- M.Ö. 3000 yıllarında bakır tabletler üzerinde ilk yazı biçimleri ortaya çıktı.
- Bilim insanları, her şeyin kaydını tutabildiği için, yazının bulunmasını tarihin başlangıcı olarak kabul ettiler.
- Hiyeroglif yazı M.Ö. 3000 – 2500 yılları arasında Nil kıyılarında ortaya çıktı. Hiyeroglif yazı, insan, hayvan, eşya şekillerinden ve bazı sembollerden oluşmaktaydı.

Kil üzerine yazılan ilk yazı.

Sümerlerin kullandığı piktogram.

Çivi Yazısı

- M.Ö. 2000 yılına doğru Arapların ve İbranilerin Sami ataları sayılan Akadların Mezopotamya'ya egemen olmasıyla çivi yazısı gerçek bir yazıya dönüştü.
- Basit muhasebe işlemleri gibi bir amaçla ortaya çıkan yazı Mezopotamyalılar için önce bir bellek ve konuşma dilinin izlerini koruma yöntemi oldu.
- Çivi yazısı Mezopotamya'ya yayılırken uzak Çin'den Mısır'a kadar birçok bölgede farklı yazı sistemlerinin doğması ve gelişmesine neden oldu.
- M.Ö. 3000'de kullanılan kelime yazısı, yerini daha gelişmiş hece yazısı sistemine bıraktı. O zamana kadar hiçbir işareti olmayan kelime ve isimler yazılabildi. Daha önemlisi, aynı yolla gramere ait özellikler de yaşam buldu.

Çividen Hokkaya

- İrmaklar ve bataklıklarla dolu Mezopotamya'da kil ve kamış bolca bulunuyordu. Sümerler'de kayıt tutan muhasebeciler, betimlemek istedikleri varlık ya da eşyaları kil tabletler üzerine sivri uçlu kamış kalemlerle resimliyorlardı.
- Günümüzdeki hokka ve dolmakalemlerin atası bu sivri uçlu kamış kalemlerdir.

Alfabenin Doğuşu

- M.Ö. 2900 yılına doğru ilkel piktogramlar ortadan kalkmaya başladı.
- M.Ö. 1300 civarında Mezopotamya'da ilk alfabe kullanıldı.
- M.Ö. 1000 ile 700 yılları arasında Fenike alfabesinden Yunan alfabesi doğdu. Aynı dönemde Doğu'ya doğru yayılan Aramiler, İbrani ve Arap yazılarının öncüsü oldu.
- M.Ö. 600 yılında Latince ilk kez ortaya çıktı.
- Alfabenin doğuşu, bilginin demokratikleşmesinin başlangıcı oldu.
- Tüccar ve denizci olan Fenikeliler, geliştirdikleri ilk alfabeyle Akdeniz'e yaydılar.

Mısır hiyeroglifleri

Papirüs

Papirüs'ün Getirdikleri

- Papirüsün lifli sapları yazı dünyasında devrim yaratacak kağıdın ortaya çıkmasını sağladı.
- Eski Mısırlıların yazı kağıdı yapmak için özünden yararlandıkları papirüs, sürüngen kök saplı, boyu 2,5-3 metreyi bulabilen bir bitki.
- Eski Mısırlılar tarafından elde edilen yazı yaprakları, Roma İmparatorluğu'nun son dönemine kadar kullanıldı.
- Mısırlılar, papirüs yaprakları üzerine kamış kullanarak mangal kömürü, sübye ve başka maddelerden meydana gelen mürekkeple yazı yazıyorlardı.
- Papirüs sayfaları dayanıklı olduğu için önemli tarihi belgeler günümüze kadar saklanabildi.
- Papirüsle beraber, çeşitli hayvan derilerinden yapılan parşömen kağıdı da tarih boyunca kullanıldı. Parşömenin doğduğu yer Bergama'ydı.
- M.Ö. 2. yüzyılda Mısır, rakibi Bergama papirüs vermeyi reddedince, Anadolu'daki yazıcılar zorunluluktan deriyi keşfettiler.

Papirüs dokusu

Papirüs üzerinde Mısır hiyeroglifleri.

Kağıda Giden Yol

- Bugünkü kağıdın ilk modelinin M.S. 105'te Çin'de Ts'ai Lun adında bir saray görevlisi tarafından yapıldığı kabul ediliyor.
- Ts'ai Lun, ağaç kabukları, bez parçaları ve diğer lifli malzemeleri özlü ve yumuşak bir hamur haline gelinceye kadar dövüp elde ettiği hamuru geniş bir tekne içinde suyla karıştırarak ilk mekanik odun hamurunu elde etti.
- Kağıt Çin'den Orta Asya'ya, oradan da İran'a geçti.
- 751 senesinde yapılan Talas Meydan Muharebesi'nden sonra Çin'den alınan esirlerden kağıt yapımı öğrenildi.
- Çin'in dışında ilk defa Semerkand'da kağıt yapım merkezi kuruldu.
- Yakın Doğu'da kağıt yapım merkezi ilk defa Abbasi hükümdarı Harun Reşid zamanında 754 senesinde Bağdat'ta kuruldu.
- Batı bu tarihten 400 yıl sonra kağıdın varlığından haberdar oldu.
- Bundan sonra Şam, Trablus, Yergen ve Mısır'da kağıt fabrikaları kuruldu.
- İlk kağıt makinesi 10. yüzyılda Fransa'da üretildi.

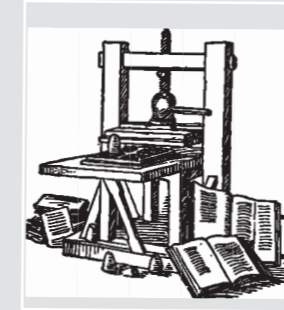
Yazıcılardan Matbaaya...

- Avrupa'da Orta Çağ'da yazıcılar bulunuyordu. Görevleri, belgeleri kopyalayıp çoğaltmaktı.
- Kaligraflar, tezhipçiler, minyatörcüler ve ciltçilerden oluşan yazıcı kaşifler, sanatçı kimliğine dönüştüler, ortaya koydukları çalışmalar adeta başyapıt kabul edildi.
- 12. yüzyılda yazının laikleşmesiyle ortaya çıkan zanaatkar grubu ticaretle uğraşan kişilerin belgelerini ve kitapları hazırlamaya başladılar.
- Mantık, felsefe, mutfak, eğitim, gastronomi, tıp gibi alanlarda bilgiye ihtiyaç duyuldukça basılacak kitap sayısı arttı. Bu gelişmeler matbaanın yolunu açtı.

Gutenberg'den Önce Gutenberg'den Sonra

Johann Gutenberg

İlk matbaa makinesinin illüstrasyonu.

- Avrupa'da matbaanın icadı 1450 yılında Gutenberg tarafından gerçekleştirildi. Aslında Gutenberg'den önce matbaa biliniyordu; ancak üzüm sıkma, kağıt parlatmak ve baskı yapmak için kullanılıyordu.
- Matbaa ilk kez Uzak Doğu'da kullanıldı.
- İlk matbaa, ağaç oyma tekniği kullanılarak M.S. 593'te Çin'de kuruldu.
- Mısır'da da 4. yüzyıldan itibaren kumaş üzerine ağaç oyma kalıplarla baskı yapılmaktaydı.
- Rönesans hareketinin Avrupa kültürü üzerindeki ilk değişiklikleri 14. ve 15. yüzyıllarda matbaa ile başladı.
- Değişebilen harflerle baskı yöntemi geliştirildi. Tipografi bulundu.
- Johannes Gutenberg, ortağı Fust ile 1450'de Almanya'nın Mainz şehrinde metal harflerle basım tekniğini bularak matbaa devrimini başlattı.
- Gutenberg'in 1455'te bastığı kaliteli ve görece ucuz İncil, dikkat çekti. Buluş Avrupa'dan başlayarak tüm dünyada yaygınlaştı.
- Avrupa'da basımevlerinin hızla yaygınlaşmaya başladığı yıllarda, Osmanlı tahtında II. Mehmet oturuyordu. Fakat ne II. Mehmet ne de onu izleyen padişahlar, matbaa kurulması yolunda girişimde bulundu.
- Matbaacılığın yaygınlaşp basma kitabın bollaştığı 19. yüzyılın son çeyreğine kadar Osmanlılar, kitabı el sanatlarının bir bileşkesi olarak değerlendirdiler. Osmanlı'da kitaplar, hat sanatını doruğa ulaştıran Osmanlı hattatlarınca yazılıp çoğaltılıyor, mesleğinde uzmanlaşmış müzehhep (tezhipçi) ve nakkaşlarca süsleniyordu.
- Sultan 2. Beyazıt'ın (1492) topraklarına kabul ettiği engizisyonun kaçan Yahudiler, matbaacılık tekniğini beraberlerinde getirdiler.
- Osmanlı'ya gelişlerinden bir yıl sonra David ve Samuel ibn Nahmias kardeşler, 1493 yılında İstanbul'da ilk matbaayı kurdular. Sadece Tevrat, dua ve din tarihi kitapları basma izni verilmişti.
- Osmanlı'nın İslam tebaasından matbaa açma girişiminde bulunan kişilere karşı çıkıldı. Kuran'ın elle yazılması gerektiği savunuluyordu.
- Osmanlı topraklarında çalışan ilk matbaadan 234 yıl sonra İbrahim Müteferrika, Lale Devri'nde (1727) matbaasını kurdu.
- Matbaada basılan ilk eser Kitab-ı Lügat-ı Vankulu (Vankulu Sözlüğü) oldu.
- Müteferrika yaşamı boyunca 23 cilt halinde 17 eser bastı. Kitap maliyetine, bağlı olarak fiyatlarının çok yüksek olması, matbaacılığın yaygınlaşmasını engelledi.

İlk Gazete, Kitap, Kütüphaneler

- Nil Nehri kıyılarında bulunan 3400 yıl önceye ait bir tablet, dünyanın ilk gazetesi olarak kabul edilir.
- İlk haber toplama ve dağıtma gazetesi M.Ö. 59 yılında yayımlandı. Acta Diurna adlı yayın, Roma Senatosu tarafından iki bin kopya olarak çıkarılıp imparatorluğun en uzak köşelerine kadar dağıtılıyordu.
- Johann Carolus'un 1605'te yayınladığı Aller Fürnemmen und Gedenckwürdigen Historie, kağıt üzerine basılan ilk gazete kabul ediliyor.
- Dünyada basılan ilk kitap, kuzeybatı Çin'de bulundu.
- M.S. 868 yılına ait olduğu sanılan bu kitap "Diamond Sutra" adını taşıyor.
- Asur Hükümdarı Asurbanipal tarafından M.Ö. 625 yılında kurulan Ninova Kütüphanesi bilinen en eski kütüphane.
- Mısır Hükümdarı S. Ptolemeus tarafından M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısında kurulan İskenderiye Kütüphanesi, devrinin en büyük kütüphanesiydi. Sezar'ın M.Ö. 47'de İskenderiye'yi işgali sırasında büyük ölçüde zarar gören kütüphane, M.S. 391 yılında Mısır piskoposunun emriyle tamamen ortadan kaldırıldı.
- M.Ö. 165'te kurulan Pergamon (Bergama) Kütüphanesi, Roma'daki Bibliotheca Ulpia ve M.S. 355'te Büyük Konstantin'in İstanbul'da kurduğu imparatorluk kütüphaneleri ilk çağların önemli kütüphaneleri arasında yer aldı.

700 bine yakın parsömen bulunan ve M.S. 391'de yıkılan İskenderiye kütüphanesinin bugünkü görünümü.

M.Ö. 165'de ünlü Bergama kütüphanesinin kurulduğu Efes Antik Kenti.

William Caxton, İngiltere'de ilk kitap basımını gerçekleştirdi (1475).

Ne Kadar Okuyoruz?

Okuma kapasitemiz, okuryazarlık oranlarıyla sınırlı değil; bu kapasitenin ne kadar "fiili okuma"ya dönüştüğü, demografik kimlikler, toplumsal imkanlarla yakından bağlantılı ve etkili. UNESCO verileri, 15 yaş ve üzeri nüfusun yüzde 86'sının okuryazar olduğunu söylerken 750 milyon yetişkinin temel okuma yazma becerilerinden hala yoksun olduğunu belirtiyor. Bu, kitaba ulaşamayan, okuma kültürüne dahil olamayan büyük bir insan kitlesinin varlığına işaret ediyor. Okuryazarlıkta cinsiyet farkı gözleniyor: Okuryazar olmayan yetişkinlerin yaklaşık üçte ikisi kadın.

Veriler, okuryazarlıktan okur olma eylemine geçebilen bireylerin sayısının sınırlı olduğunu gösteriyor. Eğitim düzeyi, ekonomik kaynaklar, kütüphane erişimi, yayınevi fiyatları, dijital içerik tercihleri gibi etkenler, okuma davranışını belirleyen katmanlar olarak ortaya çıkıyor.

Dikkat çeken veriler

- Dünya:**
- OECD'ye göre birçok gelişmiş ülkede (özellikle Japonya, Finlandiya, Güney Kore) okuma süresi günlük ortalama 1 saat 30 dakikaya kadar çıkabiliyor.
 - Kitap başına düşen kişi sayısı oranı: Almanya 1/3, Japonya 1/2, Türkiye 1/12.

Türkiye:

- Kitap okuma oranı: Türkiye'de kişi başı yıllık ortalama kitap okuma sayısı 6 kitap.
- Zaman Ayırma: Medya okuma ve bilgi edinmeye ayrılan günlük süre ortalama 8 dakika.
- Okuma Amacı: Eğlence → Eğitim → Haber

Türkiye'de ve Dünyada Okuma Alışkanlıkları:

Medya ve Dijitalleşme Ekseninde Dönüşüm

Türkiye'de medya üretimi ve tüketimi dijitalleşme ile dönüşürken, geleneksel basının göstergeleri dramatik düşüşler sergiliyor:

- **Günlük Yayın ve İçerik Üretimi:** Basın İlan Kurumu verilerine göre, Türkiye'de her gün yayımlanan 41 ulusal gazetede yaklaşık 4.500 haber yayınlanıyor. Buna karşılık dijital ortamda 17 binden fazla haber sitesi üzerinden günde 150 binden fazla yeni haber giriliyor.
- **Gazete ve Dergi Sayısı:** TÜİK'in 2017 verilerine göre, Türkiye'de gazete ve dergi sayısı bir önceki yıla göre %2,3 azalarak 6.124 oldu. Bu yayınların %59,6'sını dergiler oluşturuyor.
- **Tiraj Kaybı:** Aynı dönemde gazete ve dergi tirajlarında %2,6'luk bir azalma yaşandı. Bu düşüş eğilimi 2020 sonrası daha da hızlandı.
- **Kişi Başına Düşen Gazete Sayısı**

Ülke	Kişi Başına Gazete
Japonya	55
İsveç	37
Almanya	26
Singapur	20
Fransa	13
İngiltere	12
Türkiye	4
- **Gazetecilik Pratikleri**

Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'ne göre:

 - **En Özgür Ülkeler:** Norveç, Finlandiya, İsveç, Hollanda, Danimarka.
 - **En Tehlikeli Bölgeler:** Ortadoğu ve Kuzey Afrika.
 - **Türkiye'nin Sırası:** 180 ülke arasında 165. sırada (2024)

Küresel ve Yerel Perspektif

Küresel

- **Mobil Okuma:** Dünya genelinde içeriklerin yüzde 72'si mobil cihazlar üzerinden okunuyor. Bu oran genç nesilde yüzde 90'a kadar çıkıyor.
- **Video vs. Metin:** Genç kullanıcılar arasında bilgi edinme tercihi sıralaması değişiyor. Kısa video içerikleri, geleneksel uzun metinlerin önüne geçiyor.
- **Sosyal Medya Tetikleme:** X, Instagram ve TikTok gibi mecralar, okuma alışkanlıklarını tetikleyici mecra rolü üstleniyor; kullanıcılar "önce kısa bilgi – sonra detaylı kaynak" akışıyla içerik tüketiyor.

Türkiye

- **E-kitap Kullanımı Düşük:** TÜİK verilerine göre Türkiye'de e-kitap okuma oranı yüzde 2'nin altında.
- **Instagram ve Twitter Kaynaklı Okuma:** Kısa metin paylaşımı ile uzun içeriğe yönlendirme oranı artmakta; fakat tıklama/okuma oranı düşüş eğiliminde.
- **Podcast ve YouTube:** Okuma yerine dinleme ve izleme alışkanlıkları artıyor; özellikle 18-34 yaş arasında yazılı içerik yerine işitsel ve görsel formatlar tercih ediliyor.

Kim, Nereden Okuyor?

- **Gençler (15-24):** Sosyal medyada yönlendirilen linkleri tıklama eğiliminde. YouTube üzerinden özet içerik – ardından Google araştırması eğilimi güçlü.
- **Orta Kuşak (30-55):** E-posta bültenleri, dijital gazeteler ve LinkedIn içerikleriyle temas kuruyor.
- **Yaşlılar (55+):** Geleneksel gazeteyi bırakmakta zorlanıyor ancak WhatsApp grupları aracılığıyla içerik tüketiyor.

Türkiye’de İlk Gazete

Takvim-i Vakayi

Tercüman-ı Ahval

- Türkiye’de yayımlanan ilk Türkçe gazete Takvim-i Vakayi’dir.
- Sultan 2. Mahmut, hayata geçirdiği yenileşme hareketinin ve merkezîyetçi reformların bir parçası olarak devlet idaresinin sesini daha etkin duyurabilmesi amacıyla bir gazete çıkarılmasına karar verdi. Daha önceden İzmir’de yerel Fransızca gazete yayınlamış olan Alexandre Blacque’in yönetiminde 11 Kasım 1831’de Takvim-i Vakayi yayın hayatına başladı.
- İlk sayı 1 Kasım 1831’de yayımlandı. Haftada bir çıkması planlandıysa da düzenli yayımlanamadı.

- Osmanlı Türkçesi dışında Arapça, Ermenice, Farsça, Fransızca ve Rumca baskıları da yayımlanan bir gazeteydi. Resmi ilanlar ve gayri resmi duyurular dışında, iç ve dış gelişmelere ilişkin haberler de basılmaktaydı.
- 2. Abdülhamit devrinin büyük bir kısmında Takvim-i Vakayi yayınlanmadı. İlk yayın kesintisi 1878’de oldu ve 1891’e kadar sürdü. Bir yıl çıkan gazete 1892’de yeniden durduruldu. 1908 Jön Türk darbesi sonrasında yeniden yayın hayatına giren Takvim-i Vakayi’nin görevini Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Resmi Gazete devraldı.
- Türkiye’de yayınlanan ilk özel gazete ise Tercüman-ı Ahval’dır.
- 21 Ekim 1860’da yayımlanmaya başlayan gazetenin kurucusu Agah Efendi’ydi.

Türkiye’de İlk Dergi

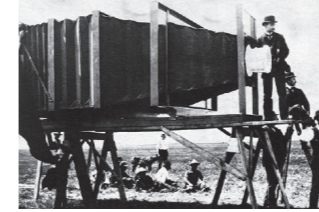
- Türkiye’de çıkan ilk Türkçe dergi 6 Mart 1849’da yayımlanmaya başlanan Vakayi-i Tıbbiye’dir.
- Bu dergide ülke içindeki tıp olayları, yurt içi ve dışındaki gelişmeler, halk sağlığı ve ilaçlarla ilgili bilgiler ve çevirilere yer veriliyordu.

Dünyada İlk Dergi

- Dünyanın ilk dergisi olan The Gentleman’s Magazine 1731 yılında Londra’da basıldı.
- Derginin editörü Edward Cave, “magazine” kelimesini ilk kez kullanarak literatüre soktu.
- Dergi, 1907 yılının Eylül ayına kadar basılmaya devam etti.

Modern İletişim Çağı

Hans Christian Oersted adındaki Danimarkalı bilim adamının elektromanyetik akımını 1820 yılında keşfetmesiyle, günümüzde kullanılan modern iletişim araçlarının temel çalışma prensipleri doğdu.

Tarihte çekilen ilk fotoğraf.

İlk Fotoğraf

- Fotoğraf, 1800’lerin başında bulundu.
- 1813’te Joseph Nicepore Niepce, ışığa duyarlı bir levha üzerinde kalıcı görüntüler elde etmeyi başardı.
- “Dagerreyotipi” fotoğrafi görüntü elde etme yöntemi, Fransız Bilimler Akademisi tarafından fotoğrafın başlangıcı olarak resmileştirildi (1838).

Digital Business Cards

Fiziksel kartvizitleri ortadan kaldırmış ve kağıt tasarrufu sağlamış görünüyor. Bu kartvizitinin ortada kalktığı anlamına gelmiyor. Aynı bilgiler, birkaç ekstra dijital bilgiyi dahil ederek, paylaşımı kolaylaştırmış görünüyor.

Kartvizit: En Eski

Kişisel İletişim Aracı

- Bilinen en eski kartvizit hükümdar mühürleridir. Zamanla mühürlerin yerini kartvizitler aldı. İletişim bilgilerini kolay yoldan sunmaya yarayan bu iletişim araçlarının kökeni, 15. yüzyıla kadar gidiyor.
- O yıllarda Çin’de görgünün ve asaletin simgesi olarak kartvizit kullanımı yaygınlaşırken, Avrupa’da 17. yüzyılda ticari tanıtım amaçlı popüler oldu.
- Sözcüğün aslı, Latince’de ziyaret kartı anlamına gelen “cart de visites”dir.
- Osmanlılar, Avrupa’dan alıp benimsediği kartvizitleri usta hattatlar ve minyatürcülerin elinde küçük ebatlarda birer sanat eserine dönüştürdü. Kartvizit başlangıçta Saray ve Bâbîâlî çevresinin kullandığı bir tanıtım aracı oldu.
- Mustafa Kemal Atatürk’ün hem eski hem yeni dilde bastırıp kullandığı kartvizitlerinden bazıları günümüze kadar ulaşmıştır.
- ABD’de yerleşik bir firmanın geliştirdiği uygulamayla, iki telefonun tokuşturulmasıyla kimlik bilgilerini aktarabiliyor.
- Geleneklerine bağlı bir topluluk olan Japonlarda kartvizitler, görüşmelerin başında adeta bir törenle sunuluyor.
- LinkedIn’in devreye aldığı QR kod özelliği ile özgeçmiş, eğitim kariyer ve iletişim bilgileri ile paylaşabiliyor.
- Tarihe tanıklık eden kartvizitler koleksiyonerlerin de dikkatinden kaçmıyor. Apple’ın kurucusu Steve Jobs’ın kartviziti 6 bin 259 dolar karşılığında alıcı buldu.

İlk Haber Ajansı

- Gerçek anlamdaki ilk haber ajansı, ticari amaçla kurulan Havas'tır.
- Waterloo (1815) bozgunundan sonra, İmparatorluğa verdiği borç nedeniyle iflas eden Charles-Louis Havas (49) tüccar ve banker aynı zamanda La Gazette de France gazetesinin ortağıydı. Havas, 1832'de Paris'te "Yabancı Gazeteleri Tercüme Bürosu" açarak ilk haber ajansının temelini attı. Hedef kitlesi bankacılar, iş çevreleri, tüccarlar, borsa ajanları, diplomatlar ve gazetelerdi.
- Gazetelerden haberler çevriler ya da derlenerek oluşturulan bültenlerin yayımı, Avrupa'da 1830 - 40 yılları arasında basın özgürlüğünü sınırlamaya çalışan yönetimlerin baskılarına rağmen devam edebildi. Bültenlerde siyaset yerine taraf tutulmadan yalnızca habercilik yapılıyordu.
- Dünyanın ilk haber ajansı Havas (1832) Nazi işgali altındaki Fransız direnişçi gazeteciler tarafından Agence France-Presse'in- AFP (1944) temelini oluşturdu.
- AFP Fransızca, İngilizce, İspanyolca, Arapça, Portekizce ve Almanca olmak üzere 6 dilde yayın yapıyor.
- İngiliz haber ajansı Reuters, bugün faaliyetlerinin sınırlı bir kısmını genel habercilik, oluştursa da iş dünyasının temel kaynağı olarak borsa ve piyasalardan güvenilir finansal bilgi ve haber servisi sağlıyor.
- BBC, CNN, Deutsche Welle dünya çapında haber, fotoğraf ve görüntü hizmeti sunuyor.
- ABD'li haber ajansı Associated Press (AP) ise 1846 yılında New York City'de kuruldu. Bugün 242 bürodan 121 farklı ülkedeki abonelerine haber aktarıyor. Günümüzde AP tarzı haber yazma stili, ABD'de standart olarak kabul ediliyor.
- Günlük 3.000 dolayında haber servis eden AP, 24 saat süreyle, 5 dilde (İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca ve İsveççe) ortalama 20 milyon kelime haber, 100'ü aşkın fotoğraf ve grafik yayımlıyor.

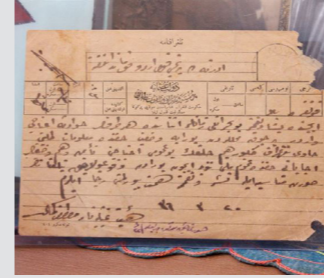
Agence France-Presse

Associated Press

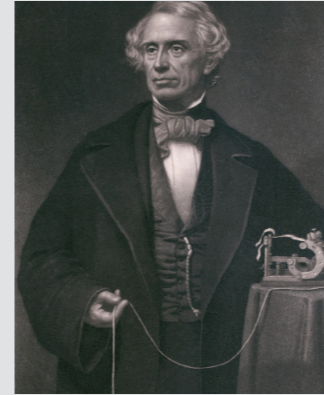
Milli Mücadele, Anadolu Ajansı'ndan Duyuruldu

- Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmadan 17 gün önce 6 Nisan 1920'de kurulan Anadolu Ajansı, Milli Mücadele'nin başlarında doğru ve yansız haberciliğe duyulan büyük ihtiyaçtan ortaya çıktı. Kurulan yeni meclisin ilk yasalarını duyurdu. Milli Mücadele'nin ve Kurtuluş Savaşı'nın her aşamasına ve sonraki yıllarda Cumhuriyet devrimlerine tanıklık etti.

Mustafa Kemal'in AA'nın kuruluşuna işaret ettiği telgraf.

- Anadolu Ajansı (AA), bugün Türk dış politikasının Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve günlük yaşamının da tanığı. AA'nın haber ve fotoğrafları, gazete ve TV'ler için kaynak niteliği taşıyor.

Samuel Morse

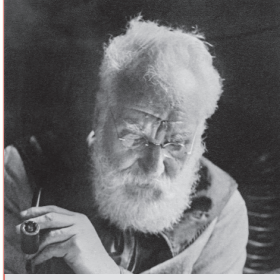
- Dünyanın en ünlü fotoğraf ajanslarından Sipa Press, gazeteci Gökşin Sipahioğlu tarafından 1973 yılında Paris'te kuruldu. Zengin fotoğraf arşivine sahip olan ajans, 2001 yılında Fransız medya grubu Sud Communication'a satıldı.

Dönemin En Hızlısı: Telgraf

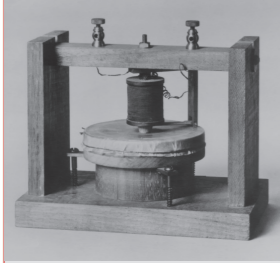
- Claude Chappe, 1792 yılında telgraf adında bir sistem kurdu. Tepelerin üzerine kurulmuş kulelerden bir ağ oluşturuldu. Her kulenin üzerinde 49 değişik konuma ayarlanabilen iki uzun kola sahip bir makine vardı. Her konum bir harfe veya bir rakama karşılık geliyordu. Bu sistem çok başarılı oldu.
- 1830 yılında ABD'li Joseph Henry, elektrik akımını teller vasıtasıyla uzaklara taşıyıp oradaki bir zili çalıştırdı. Zil bir elektro mıknatısa bağlıydı. Bu elektrikli telgrafın doğuşuydu.
- 1832 yılında ABD'li ressam Samuel Morse, kendisine elektro mıknatıstan söz eden biriyle tanıştı. 1835 yılında da elektromıknatıslı telgrafı yaptı.
- Morse ve yardımcısı Vail, nokta ve çizgilerden oluşan bir kodlama sistemi oluşturdu: Mors alfabesi.
- İlk telgraf hattı 1843 yılında Washington D.C. ile Baltimore, Maryland arasında çekildi.
- 1858'de İngiltere ve ABD arasında sualtı telgraf kabloları döşenmeye başlandı. Bu hat 1866'da kullanıma açıldı.

Türkiye'de Telgraf

- 1843 yılında ilk telgraf hattının döşenmesinden 11 yıl sonra bu hizmet Türkiye'de de başladı.
- 1855 yılında ayrı bir Telgraf Müdürlüğü kuruldu.
- 1871 yılında Posta ve Telgraf Nezareti'ne dönüştürüldü.

Alexander Graham Bell

Graham Bell deneyleri sırasında telin yansıttığı ses titreşimlerini duydu.

Telefon

- Telefonun icadından önce bir mesajı en hızlı iletmenin yolu, telgraf çekmekti.
- 1870'li yıllarda bilim insanları telgrafi geliştirmek için çalışmalar yapıyordu.
- 1876 yılında Alexander Graham Bell, deneyleri sırasında bir odadan diğerine gerdiği telin yansıttığı ses titreşimlerini duydu ve tel aracılığıyla insan sesinin aktarılmasının mümkün olduğunu kavradı. Böylece telefon doğdu.
- 10 yıl içerisinde önce Amerika kıtasına daha sonra da tüm dünyaya yayıldı.
- 1880 yılında ABD'nin 35 eyaleti, telefon santralına kavuşmuş ve 70 bin abone kaydetmişti.
- Bell, 4 Ağustos 1922'de Halifax'ta öldüğünde ABD ve Kanada'daki 17 milyon abonelik şebekede iletişim bir dakika durduruldu.
- 1985 yılında uzay mekiği Discovery'nin yörüngeye yerleştirdiği uydulardan biri, aynı anda 20 bin konuşma yapabilmeye olanak verdi.

Neden "Alo" Diyoruz?

Alo'nun açılımı Alessandra Lolita Oswaldo'dur. Bu isim, telefonu icat eden A. Graham Bell'in sevgilisinin adıydı. Graham Bell ilk telefon hattını sevgilisinin evine çekmişti. Telefon çalınca arayanın ondan başkası olmayacağını bildiğinden telefonu açar açmaz "Alessandra Lolita Oswaldo" diyordu.

Bell, zamanla sevgilisine adını kısaltarak hitap etmeye başladı ve telefonu her açışında onu "Ale Lolos" diye karşıladı. Zamanla Graham Bell, sevgilisinin adını daha da kısalttı ve öne iki heceli bir ad buldu. Bu kısa ad "Alo" idi. Bugün milyarlarca insanın telefonu açarken kullandığı "Alo" kelimesinin kökeni bu anekdota dayanmaktadır.

ALO artık çok dilli ve katmanlı. alo teması başlatan bir protokol. Bugün kullanılan farklı "alo" protokolleri olduğunu anımsayalım; Zoom, Teams, WhatsApp sesli konuşma, hatta artık aynı anda çok dilde iletişim kurma olanağımız sözkonusu. Alo dediğimizde o ses kimlikti, şimdi veri - marka ikna gücü. İletişim kurabilmemizin anahtarı.

İlk telefon memureleri.

Posta ve Telgraf Nezareti binası (Sirkeci).

Türkiye İlk Kez "Alo" Dedi

- Türkiye'de ilk telefon Osmanlı döneminde 1908 yılında kullanılmaya başlandı. Kadıköy ve Beyoğlu santralleri, 1911 yılında hizmete açıldı. İlk otomatik telefon santrali, Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün emriyle 1926 yılında Ankara'da kuruldu. Ardından diğer il merkezlerinde de telefon santrallerinin temelleri atıldı.
- Türkiye'de ilk telefon sistemi İstanbul'da, 1911'de American Western Electric şirketine tanınan 30 yıllık imtiyaz karşılığında bu şirket adına faaliyet göstermek amacıyla oluşturulan Dersaadet Telefon Anonim Şirketi tarafından kuruldu.
- Birinci Dünya Savaşı sırasında devlet tarafından el konulan şirket, 1935'e kadar İstanbul ve civarında telefon hizmeti sağlamaya devam etti, 1936'da satın alındı. Aynı yıl Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi (PTT) kuruldu ve ülke çapında telekomünikasyon hizmetlerini sağlamakla görevlendirildi.

Kıtalararası İlk Telefon Görüşmesi

Kıtalararası ilk telefon görüşmesi 1915 yılında Paris ve ABD Arlington arasında yapıldı. İlk zamanlarda güçlü radyo alıcı vericileri kullanılıyordu. İyonosferin etkisi, konuşmaları zorlaştırdığı için daha sonra sualtı kabloları kullanılmaya başlandı. İlk sualtı kablosuyla telefon görüşmeleri, 1950 yılında Florida ile Havana arasında 185 km mesafede yapıldı. Sonuç başarılı olunca 1956 yılında New York ile Londra arasında aynı düzenek kuruldu. Uydu aracılığıyla ilk telefon konuşmaları ise 1960'ta başladı. Echo 1 isimli uyduyla ABD'nin doğu ve batı yakası arasında bağlantı sağlanınca bunu Telstar 1, Telstar 2 ve diğer uydular izledi.

Telefona Ne Gerek Var?

- Telefon bulunduğu yıllarda, Amerikalı bir belediye başkanı "Bir gün her kentte bir tane olacak" demişti.
- İngiltere'de Postane Sorumlusu Sir William Preece, "Amerikalıların telefona ihtiyaçları var, ama bizim yok. Bizim elimizde bir yığın haberci çocuk var" şeklinde konuşmuştu.

Guglielmo Marconi

Eski radyolar

1944 Normandiya çıkarması, askerler radyo anonslarını dinliyorlar.

Kapalı Kutu; Radyo

- Radyonun mucidi İtalyan kaşif Guglielmo Marconi'dir.
- İngiliz bilim adamı James Maxwell, 1865 yılında elektronik olarak üretilen radyo dalgalarının yayılma teorisini kurmuş ve Alman fizikçi Heinrich Hertz, 1888 yılında Maxwell'in teorisini pratik olarak gerçekleştirerek bu alanda öncülük etmişlerdi.
- Radyo başlangıçta gemilerle sahil arasında haberleşmek için kullanıldı. 1923'te yüksek frekans radyo dalgalarının ionosfere çarparak dünyaya döndüğü ispatlanınca radyo, deniz aşırı haberleşme de dahil olmak üzere hızla yaygınlaştı.
- Türkiye'de ilk radyo verici istasyonları, 1927 yılında, 5'er kilowatt güce sahip olarak, Ankara ve İstanbul'da PTT'nin posta görevlerinde kullanılmak üzere kuruldu. 6 Mayıs 1927'de Sirkeci Büyük Postane'de 5 kilowatt vericiyle yapılan ilk radyo yayını gerçekleşti. Deneme niteliğindeki bu yayınları, 1936'ya kadar Türk Telsiz Telefon Kuruluşu yönetti.
- İlk radyo istasyonu Ankara'da kuruldu. 28 Ekim 1938'de sürekli yayınlara başladı.
- Radyo da teknolojidən nasibini alıyor. Norveç, ülke genelindeki FM yayın ağını kapatarak dijital radyo yayınına geçen dünya üzerindeki ilk ülke oldu.

● Siyaset Radyoyu ● Keşfetti

- **Radyonun siyasi mesajları iletme aracı olarak kullanılması Avrupa'da 2. Dünya Savaşı'nda keşfedildi ve ilerleyen yıllarda Türkiye'de de bunun örnekleri yaşandı.**
- **27 Mayıs 1960 İhtilali'nin duyurusu Albay Alpaslan Türkeş tarafından Bayrak Radyo'dan okunan ilk bildiri ile yapıldı.**
- **12 Mart 1971 Muhtırası, Ankara Radyosu'nun 13.00 Haber Bülteni'nde halka duyuruldu.**
- **1980'de düzenlenen askeri darbe 12 Eylül sabahı erken saatlerde Orgeneral Kenan Evren imzasıyla Milli Güvenlik Konseyi'nin bildirisi şeklinde radyo ve televizyondan halka duyuruldu. Ardından çalınan Hasan Mutlucan'ın seslendirdiği "Yine de Şahlanıyor" türküsü daha sonra darbelerle özdeşleştirildi.**

● Radyo Deneyi

- **İlk radyo 1898 yılında Guglielmo Marconi ile doğmuş oldu. Marconi bir gemide geliştirdiği radyo ile kıyıda bulunan yardımcısına kablosuz telgraf aracılığıyla üç tane S harfi yolladı. Mignani'nin yardımcısı sinyali aldığı zaman ateş edecekti. Marconi 3 S'yi yollama komutunu verdiği anda yeryüzünde ilk defa radyo dalgaları yayıldı, 3 S uzayda dolaştı, dolaştı ve alıcıya ulaştı. Alıcıya ulaştığını gören yardımcı tetiği çekti. Deney başarılıydı. Böylelikle ilk radyo da pratik olarak çalışmış oldu.**

● İstanbul Radyosu ● 1 Eylül 1949 - Yayın Akışı

- Saat 19.00: Stüdyo, musiki heyetinden şevkevsfa faslı
- Saat 19.30: Esham ve tahvilat borsası haberleri
- Saat 19.40: Telsiz telefon orkestrası
- Saat 20.10: Zahir borsası haberleri
- Saat 20.20: Telsiz telefon musiki heyeti
- Saat 20.50: Anadolu Ajansı haberleri
- Saat 21.00: Telsiz telefon orkestrası
- Saat 21.30: Teganni (Matmazel Apostol tarafından)

Ne kadar dinleniyor?

Türkiye Verileri

Günlük erişim oranı (2021 RTÜK): Türkiye'de radyoya günlük erişim ortalama %59,7. Erkeklerde %63, kadınlarda %56. 12-24 yaşta %49,1; 25-34 yaşta %57,9; 35-44 yaş %63,3; 45+ yaş ise %65,6. (Anadolu Ajansı)

Ortalama dinleme süresi: RTÜK verilerine göre radyo günlük ortalama 1 saat 43 dakika dinleniyor.

Radyo yayın sayısı – ulusal / yerel: MOM-Media Ownership Monitor verisine göre Türkiye'de 32 ulusal, 76 bölgesel, 750 yerel radyo istasyonu bulunuyor. (Media Ownership Monitor)

Küresel Veriler

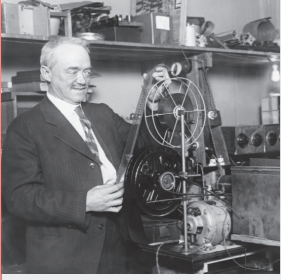
Avrupa radyo eğilimleri: 2024'te günlük radyo dinleme süresi ortalama 2 saat 14 dakika olarak ölçüldü. Radyo, genç Avrupalıların yüzde 73'üne haftalık erişiyor. (ebu.ch)

ABD: 2022 yılında 12 yaş ve üzeri Amerikalıların yüzde 82'si haftada bir FM/AM radyo dinliyor. (Pew Research Center)

Global yayın pazarı: Radyo yayıncılığı pazarı 2023'te yaklaşık 40 milyar USD değerinde ve 2032'ye kadar 55 milyar USD'ye yükselmesi bekleniyor. (Dataintel Worldwıde reach)

Kullanıcı yayıncısı veri kaynaklarına göre dünya genelinde yaklaşık 44.000 radyo kanal mevcut. (eMedia Monitor)

Radyo'nun ses formatı üstünlüğü: Canlı radyo dinleme, birçok Avrupa ülkesi ve Kuzey bölgelerinde en yaygın ses formatı olarak öne çıkıyor. (redtech.pro)

Charles Francis Jenkins, televizyonun geliştirilmesi için çalışan mucitlerden biri.

Kapalı bir resim tüpünün görüntüsünü yansıtan bir dikiz aynasına sahip ilk televizyon çalışmaları.

Sesten Görüntüye: Televizyon

- Televizyon 1923 yılında, John Logie Baird tarafından İngiltere'nin Hastings kasabasında icat edildi. İlk televizyon görüntüsü ise yine Baird tarafından 1926 yılında yayınlandı. Televizyon üzerindeki ilk çalışan ve Televizyonu icat eden kişi John Logie Baird olarak bilinse de televizyonun tarihinde Philo Farnsworth, Charles Francis Jenkins ve Vladimir Kozmich Zvorikin gibi diğer mucitleri de unutmamak gerekir.
- 1929'da BBC, ilk televizyon deneme yayınlarına başladı.
- 1930'lu yılların başında televizyon elektronik eşya olarak satılmaya başladı. 1936 Berlin Yaz Olimpiyatları, Almanya'da evlerde televizyonlardan izlendi.
- 1930'larda 8 cm ekrana sahip televizyonlar bugünün değeriyle 1900 dolara satılıyordu. En ucuz 30 cm ekranlı televizyon ise 6 bin 800 dolardı.
- 1936'da televizyon teknolojisini geliştirmek için yapılan çalışmalar hız kazandı. Aynı yıl İngiliz televizyonu, Kral 6. George'un taç giyme törenini oldukça geniş bir bölgeye yayınladı. Bu yayınlar 1937'de genişleyerek düzenli bir şekilde sürdü ve geliştirilerek günümüze kadar geldi.

Kitleler Televizyonla Tanıştı

- ABD'de NBC, 1939'da düzenli yayına başladı. İlk yayın New York Dünya Fuarı'ndan yapıldı ve Roosevelt televizyona çıkan ilk ABD başkanı oldu. Her iki olay da büyük kitlelerin TV ile tanışması sonucunu doğurdu.
- 1940'lı yıllarda renkli televizyon çalışmaları hız kazandı. 1950'li yıllarda ABD'de ilk renkli televizyon satışa çıktı ve 1960'lı yıllarda geniş kitlelerce izlenmeye başladı.
- 2. Dünya Savaşı'nda totaliter rejimler tarafından (Mussolini, Hitler) iletişim araçları kitle bilincini yönlendiren bir unsur olarak görüldü ve kullanıldı.
- 1950'lerin ortalarından itibaren fiyatların makul seviyeye inmesiyle, televizyonlar dünya ölçeğinde evlerde yaygınlaştı.

"İzleyiciye göre şekillenen içerik" modeli

2007 yılında DVD kiralama modelinden online izlemeye geçen Netflix, 2013'te kendi içeriklerini üretmeye başladı. "House of Cards" ile başlayan bu süreç, televizyonun yeniden tanımlanmasına neden oldu.

Sürekli Yayından İsteğe Göre Yayına

Pennsylvania Üniversitesi'ndeki TV stüdyosu (1963).

İnteraktif içerik sunan IPTV, televizyon yayıncılık anlayışını değiştirdi.

- Televizyon halen en etkili iletişim aracı olma özelliğini sürdürüyor. İletişim kanallarında geçirdiğimiz zamanın yarısını televizyon başında harcıyoruz. Yeni nesil televizyonlar, internet ve televizyonun karması bir yayın anlayışı sürdürüyor.
- Bugün istediğiniz yerde istediğiniz programı seyretmeniz mümkün. Yayın akışını kendiniz belirleyebiliyorsunuz. Eğitim, oyun, alışveriş gibi interaktif işlemler de yine televizyon sayesinde gerçekleştirilebiliyor.
- Yeni nesil televizyonlarda bilgisayarlar olduğu gibi dosya paylaşımı da yapılıyor. İsteddiğiniz kişiye elinizdeki programları gönderebiliyor, televizyon üzerinden karşılıklı mesajlaşabiliyor ve sohbet edebiliyorsunuz.
- Yüksek hızlı fiber optik kablolar kullanarak yüksek çözünürlüklü ve interaktif içerik sunan IPTV de, televizyon yayıncılığının çehresini değiştiren bir başka yenilik. Geçmiş kısa olsa da IPTV tüm dünyada hızla yayılıyor. Dünyada 10 milyondan fazla kişi IPTV servislerini kullanıyor.

● Sihirli Kutu "Özel"leşti

- 1989'da kurulan Magic Box Star 1, Türkiye'nin ilk özel televizyon kanalı oldu. 7 Mayıs 1990'da Almanya merkezli uydu yayını ile test yayınına başlayan kanal, kısa süre sonra Türkiye'ye içerik sunmaya başladı. Bu yeni kanal, "yayın tekelini çiğnediği" savıyla yargıya taşındı. Yasal boşluklara dayanarak kurulmuş olması, dönemin medya politikalarıyla baş etme stratejilerinden biri olarak değerlendirilebilir.
- 1999'da NTV'nin öncülük etmesiyle Türkiye, tematik kanallar çağına girdi. Haber, ekonomi, kültür, spor gibi alanlara odaklanan birçok kanal kuruldu.
- Türkiye medya piyasasında çapraz sahiplik yaygın. Bazı büyük holdingler, televizyon, radyo, gazete ve çevrim içi platformlara aynı anda yatırım yapıyorlar. Medya yatırımcılarının çoğu aynı zamanda enerji, inşaat, altyapı gibi devletle bağlantılı projeler yürüten holdinglerden oluşuyor. (Media Ownership Monitor)
- Örneğin, Demirören Grubu, medya sektöründe birçok ulusal kanal, gazete ve dijital platform sahibi. Kalyon / Turkuvaaz Grubu, televizyon, radyo, gazeteler ve portal yatırımlarıyla geniş medya ağına sahip. Kamu yayıncısı TRT, devlet sermayeli ve kamu kuruluşu olarak birçok televizyon ve radyo kanalı işletiyor.
- Yabancı sermaye medyada sınırlı; bir medya kuruluşunda doğrudan yabancı sermaye payı %50'yi geçemiyor. (Turkish Law Blog)

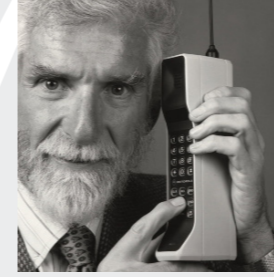
İTÜ televizyonu 1952 yılının Mart ayında yayına başladı. İTÜ TV'nin ilk yayınlara İsmet İnönü ve Celal Bayar da katıldı.

31 Ocak 1968 ilk televizyon haber bülteni.

Türkiye'de Televizyon

- Türkiye'de ilk olarak 1953 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından bölgesel olarak ve haftada birkaç saat deneme yayınları başlatıldı. TRT'nin İstanbul stüdyoları ve vericisi kurulana kadar TRT'ye de hizmet verdi.
- TRT Kanunu ile TV yayın haklarının TRT Kurumu'na verilmesiyle haftada bir yapılan İTÜ-TV yayınlarına son verildi.
- 1968 yılında TRT siyah beyaz olarak sürekli yayına başladı.
- Renkli televizyona geçiş, 1980'lerde kısmen gerçekleşti.
- 1990'lı yılların başında özel televizyon kanalları yayına başladı.
- 15 Temmuz 2016'da yapılan darbe girişiminde gecenin baş aktörlerinden biri de televizyon oldu. TRT ve CNN Türk'ü basarak yayın durdurulmaya çalışıldı. Gece yarısı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, CNN Türk ekranına telefonla bağlanıp konuşma yaptı.
- 15 Temmuz darbe girişimi sonrası kapatılan televizyon kanalı sayısı 19.
- 2025 yılına gelindiğinde Türkiye yayın ekosistemi oldukça çeşitli. RTÜK lisanslı yaklaşık 175 karasal kanal, uydu platformlarında 350 kanal, kablo ortamında 172 kanal yayın yapıyor. (Anadolu Ajansı)
- Türksat üzerinden uydu yayın yapan televizyon kanal sayısı da 523'e ulaştı.
- TİAK (Televizyon İzleme Araştırmaları) verilerine göre 2024 yılında hanelerde günlük ortalama televizyon izleme süresi 365 gün ortalaması 6 saat 7 dakika.
- Hanedeki 5 yaş üzeri her bir kişi ise yıl boyunca günlük ortalama 3 saat 34 dakika televizyon izledi (sadece televizyon cihazı üzerinden yapılan izlemeleri kapsamaktadır. 2024-TİAK).

İlk cep telefonu Motorola'da mühendis olarak çalışan Martin Cooper tarafından icat edildi.

Zaman içinde cep telefonlarının hem görünümleri hem yetenekleri gelişti.

Dünya, Parayı "Cebe" Yatırıyor

- 2025 yılı itibarıyla dünya genelinde yaklaşık 5,78 milyar kişi akıllı telefon kullanıyor ve bu da dünya nüfusunun yaklaşık %70,1'ine denk geliyor.
- Dünya genelinde 18-49 yaş aralığındaki kullanıcıların %97'sinden fazlası akıllı telefon kullanıyor. (demandsage.com)
- Ticaret Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Türkiye İsrar Araştırması'na göre Türkiye'de bir telefon kullanıcısının, telefonunu değiştirme sıklığı 3.7 yıl.
- TÜİK Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2024 verilerine göre cep telefonu/akıllı telefon kullandığını belirten çocukların oranı, 2024 yılında %76,1 oldu.
- Cep telefonu/akıllı telefon kullanma oranı yaş gruplarına göre incelendiğinde ise bu oranın 6-10 yaş grubundaki çocuklarda %66,3, 11-15 yaş grubundaki çocuklarda ise %86,2 olduğu görüldü.
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Dijital 2024 Global Genel Bakış ve Türkiye Raporu'nda açıklanan Nisan verilerine göre Türkiye'nin 2024'te internette geçirdiği süre günde 7 saat 6 dakika; bu süreyle dünyada 19. sırada yer alıyoruz. Nüfusun yüzde 86,5'inin internet kullanıcısı, yüzde 93,8'inin mobil bağlantı sahibi ve yüzde 67,4'ünün sosyal medya kullanıcısı.
- Bakanlığın 2025 yılında Türkiye'deki cep telefonu ve internet kullanımına ilişkin güncel verilerine göre 80,7 milyon kişi cep telefonu kullanıyor. Türkiye nüfusunun %92,1'inin telefon sahipliği var.
- Türkiye'deki internet kullanıcı sayısının 77,3 milyon, bu rakam, toplam nüfusun %88,3'üne denk geliyor. İnternet kullanıcılarının %97,6'sı cep telefonuna sahipken %62,8'i bilgisayar kullanıyor.

Cep Telefonu

- İlk cep telefonu, 1973 yılında Motorola'da mühendis olarak çalışan Martin Cooper tarafından icat edildi. Telefon 850 gr ağırlığında, 25 cm yüksekliğinde, 8 cm derinliğinde ve 4 cm genişliğindeydi.
- İlk cep telefonu şebekesini Japonya'da NTT şirketi 1979'da kurdu.

Cep Sözlüğü

1G: 1980'lerde yaratıldı, hücreli bir ağ sistemi kullanır.

2G: Analog yerine sayısal veri kullanılır. Sesi ve verileri şifreler.

3G: Ses yerine veri odaklıdır. EDGE ve WiMAX'i kapsar.

4G: Geniş bant erişimi sayesinde çok ortamı mesajlaşma, video sohbet, yüksek çözünürlüklü TV gibi uygulamalara imkan verir.

4,5G: 'Dördüncü nesil' olarak adlandırılan 4,5G teknoloji, yüksek mobil hız ve yüksek data kapasitesi sunar. 4,5G'de veri indirme hızı 14 kata kadar artmaktadır.

5G: 5G sayesinde mobil cihazlar 4G'nin 20 katı daha hızlı ve kullanıcı açısından çok daha düşük maliyetlerle dosya aktarımı yapabiliyor.

GPRS: Cep telefonu ve internet arasında veri paketi iletimi yapar.

EDGE: Üçüncü neslin başlangıcı olan hızlı veri iletişimi teknolojisidir.

HSDPA: 3.5G olarak da anılır. Yüksek hızda veri aktarımı sağlar.

EMS (Enhanced Messaging Service):

Metin, ses, görüntü ve animasyonun bir arada bulunduğu basit karakterli mesajların gönderilip alınmasına yönelik bir servistir.

GPS (Global Positioning System): Uydular aracılığıyla anlık yerinizi bulmanızı sağlayan sistemdir.

Hot swap: Telefonu kapatmak zorunda kalmadan hafıza kartını çıkarabilmemizi sağlayan teknolojidir.

mAh: Bataryanın kapasite değeridir.

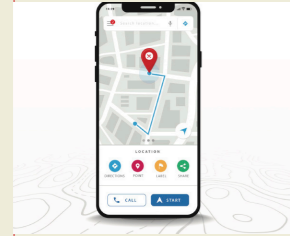
SAR (Specific Absorption Rate): İnsan vücudunun bir verici anteninden aldığı radyasyonu kilo başına watt olarak göstermektedir.

Video streaming: Operatör desteği ile uyumlu cep telefonlarında televizyon yayınlarını izleyebilme özelliğidir.

WI-MAX: Gelecekte WI-FI'nin yerine geçecek olan ve günümüzde hızla yaygınlaşan kablosuz bağlantı standardıdır. WI-MAX'te kapsama alanı kilometrekarelerle ölçülmekte ve WI-FI'ye oranla daha hızlı veri aktarımı sunulmaktadır.

4,5G'den 5G'ye geçmek araştırmalar devam ediyor.

GPS sistemi

İlk GSM Operatörü

- Turkcell, 1994 yılının Mart ayında Türkiye'de hizmet vermeye başlayan ilk operatör oldu. Vodafone ve Türk Telekom da halen operatör hizmeti vermeye devam ediyor. BTK raporlarına göre 2018 eylül ayı sonu itibarıyla 4,5G abone sayısı ise 69,3 milyona yükseldi.

iPhone Çıktı

- Ocak 2007'de Apple'ın piyasaya sürdüğü yeni cep telefonu modeli iPhone, küresel telekomünikasyon ve eğlence pazarını bir daha geri dönüşü olmayacak şekilde değiştirdi. Apple, serinin merakla beklenen son ürünü iPhone XS'i de 2018 yılı eylül ayında piyasaya sundu.

Apple, yalnızca cihaz üreticisi değil, içerik platformlarının da mimarı haline geldi. iTunes ile müzik dağıtımını, App Store ile uygulama ekonomisini başlatan şirket, dijital içerik ekonomisinin çehresini değiştirdi.

15 Temmuz gecesi, Cumhurbaşkanı Erdoğan, cep telefonu ile yayına bağlanıp halka seslendi.

2011'de Van depreminde enkaz altından telefonla arayarak ya da SMS atarak durumuyla ilgili bilgi veren yaralıların kurtarılması mümkün oldu.

1G'den 5G'ye

- GSM standardında ilk 2G şebekesi, 1991 yılında Finlandiya'da Radionlinja şirketi tarafından kuruldu.
- 1992 yılında ilk SMS gönderildi.
- İlk ticari GPRS servisi 2000 yılında hizmete girdi.
- İlk ticari 3G hizmeti Japon NTT DoCoMo tarafından 1 Ekim 2001'de başlatıldı.
- 2001 yılında GSM kullanıcıları ilk renkli ekran telefonlarla tanıştı.
- MMS hizmeti başlarken, gönderilen SMS sayısı 4 milyara ulaştı.
- 2003 yılında EDGE hizmete girdi.
- 2005 yılında, HSDPA sistemi kullanıcıların hizmetine sunuldu.
- 2005 yılında gönderilen SMS sayısı 1 trilyonu aşmıştı.
- 2009'da Türkiye 3G ile tanıştı.
- 2009 yılında İran'da Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad'ın yeniden bu göreve seçilmesinin ardından seçimlerin şaibeli olduğunu iddia eden cumhurbaşkanı adayı Mir Hüseyin Musavi yanlıları cep telefonları üzerinden haberleşerek sokağa döküldü. Tahran'da, cep telefonu sistemi çöktü, sokaklar karıştı. Sistemin, reform yanlılarının haberleşmesini engellemek üzere cep telefonu mesajlaşmayı devre dışı bırakmak için kesildiği ileri sürüldü.
- 25 Şubat 2009'da Hollanda'nın Amsterdam kentindeki Schiphol Havaalanı'na iniş yaparken düşen THY uçağının kaza görüntüleri, olaydan hemen sonra enkazdan çıkan bir yolcu tarafından cep telefonu ile çekildi. Tüm dünya, dehşeti bu görüntülerden öğrendi.
- 23 Ekim 2011'de Van depreminde ilk saatlerden itibaren cep telefonları sayesinde bölgeden sağlıklı bilgi alındı. Asıl dikkat çeken, enkaz altından telefonla arayarak ya da SMS atarak bilgi veren yaralıların kurtarılmasıydı. Bazı yaralılara ise cep telefonu kırılmış bile olsa sinyaller üzerinden ulaşıldı.
- Veri hızının kalitesini olumlu yönde etkileyen 4.5G hizmeti başladı. 2016 sonunda 4.5G abone sayısı 51,7 milyona ulaştı.
- Cumhurbaşkanı Erdoğan 15 Temmuz gecesi cep telefonu ile CNN Türk canlı yayınına bağlanıp halka seslendi.
- 2018 yılında 5G üzerine testler yapılmaya başlandı. 2019 yılında Güney Kore ve ABD 5G mobil şebekesini devreye alan ilk ülkeler oldular.

- 5G Nisan 2026'da Türkiye'de
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Türkiye'de Nisan 2026 tarihi itibarıyla 5G hizmeti verilmeye başlanacağını açıkladı.

IBM 5160, yerleşik sabit diskli olan IBM PC, ilk ev bilgisayarlarından biri.

Türkiye'nin ilk bilgisayarını IBM 650.

İlk PC

- Kişisel kullanıma yönelik ilk bilgisayar, 1971 yılında satıldı.
- Bilgisayarın atası olarak kabul edilen ilk PC (Personal Computer) 1981 yılında IBM tarafından üretildi.
- 1983 yılında Apple firması, faresi olan ilk Macintosh bilgisayarı üretti.
- Yine 1983 yılında ilk beta sürüm Windows işletim sistemi piyasaya sürüldü.

Türkiye'de İlk Bilgisayar

- Türkiye'ye ilk bilgisayar, 1960 yılında yol yapımında gereken hesaplamaları daha hızlı yapabilmek için Karayolları Genel Müdürlüğü'ne alındı. IBM-650 Veri İşleme Makinesi adlı bilgisayar 12 yıl kullanıldı.
- İkinci bilgisayar İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Taşkışla binasına, üçüncüsü Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne, dördüncü bilgisayar ise Devlet Planlama Teşkilatı'na alındı.

Dünyayı Değiştiren Adam

Microsoft'un kurucularından Bill Gates, 1974 yılında start verdiği şirketin uzun yıllar baş yazılım mimarlığını yaptı. 1955 doğumlu Gates, bilgi çağının önemli figürlerinin başında geliyor. Henüz 12 yaşındayken ilk bilişim kurslarına giden Gates, gençlik yıllarını okul arkadaşı Paul Allen ile birlikte yazılım üzerine çalışarak geçirdi. Kişisel bilgisayarların ilk aşamasında olduğu 70'li yıllarda IBM ile yaptığı PC'lere yönelik işletim sistemi yazım, Gates'in hayatını olduğu gibi dünyayı da değiştirecekti.

DOS işletim sistemi IBM'in ihtiyaçları doğrultusunda değiştirilerek MS-DOS adını aldı. MS-DOS 80'li yıllarda dünya çapında satış rekorları kırdı. 1986'da ise Windows 1.0 piyasaya sürüldü.

Kasparov Deep Blue'ya Karşı

Bazı teknoloji şirketleri teknolojinin ne kadar geliştiğini göstermek için satranç ustası Garri Kasparov'u yenebilecek bir bilgisayar geliştirmek istedi. IBM, Deep Blue isimli bir bilgisayar yaparak Kasparov ile bir maç ayarladı. 1996'da yapılan 6 setlik maç sonunda Kasparov, Deep Blue'yu 4-2 yendi.

Türkiye'de internet trafiğinin %62'si mobil cihazlardan gerçekleşiyor.

İnternet üzerinden ürün ve hizmet siparişi her geçen gün artıyor.

Sosyalleşme Aracı

Türkiye, her ne kadar Batı ülkelerine kıyasla teknolojiyle daha geç tanışmış olsa da kullanım alışkanlıkları bakımından dünya ile yarışıyor.

- Türkiye'deki kullanıcılar interneti en çok sosyal medyayı kullanmak ve youtube gibi video platformlarını takip etmek için kullanıyor.
- Türkiye'de bilgisayar kullanım oranı %48.
- Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2024 verilerine göre; İnternet kullanım oranı, 16-74 yaş grubundaki bireylerde 2023 yılında %87,1 iken 2024 yılında %88,8 oldu. Cinsiyet ayrımında 2024 yılında İnternet kullanım oranı; erkeklerde %92,2, kadınlarda %85,4 olarak gözlemlendi.
- İnternet üzerinden özel kullanım amacıyla mal veya hizmet satın alma ya da sipariş verme (e-ticaret) oranı, 2023 yılında %49,5 iken 2024 yılında %51,7 oldu.

Kuantum Bilgisayarlar: Bit Değil, Qubit Dönemi

Kuantum bilgisayarlar, klasik bilgisayarların sınırlarını zorlayan yeni bir paradigma. Geleneksel bilgisayarlar 1 ve 0'larla işlem yaparken, kuantum bilgisayarlar "qubit" adı verilen birimler sayesinde hem 1 hem 0'ı aynı anda taşıyabilir. Bu durum, muazzam paralel işlem gücü anlamına geliyor. Bir kuantum bilgisayar, bazı karmaşık problemleri klasik bilgisayarlardan milyarlarca kat hızlı çözebiliyor. Google, IBM, Microsoft gibi devler bu alanda milyarlarca dolarlık yatırım yaparken, ABD'nin teknolojiye en büyük rakibi sayılan Çin de kuantum üstünlüğü elde ettiğini iddia ediyor. Kuantum hesaplama sayesinde yapay zeka çok daha sofistike hale gelebilir, ilaç geliştirme ve lojistik planlama baştan yazılabilir. Kuantum bilgisayarların yarattığı büyük tehditlerinden biri, günümüzde kullanılan tüm şifreleme yöntemlerini çözecek kapasitede olması.

Türkiye'nin İlk Kişisel Bilgisayarı

Türkiye'nin ilk kişisel bilgisayarla tanışması ise 1980'de, bugün Bilkent Üniversitesi Rektörü olan Prof. Dr. Abdullah Atalar'ın, siyah beyaz televizyonu bilgisayar ekranına dönüştürmesiyle gerçekleşti. 1976 yılında ABD'de Intel'den aldığı 1 kilobaytlık hafıza ile mikroişlemcileri kullanarak ilk kişisel bilgisayarını yapan Atalar, 1980 yılında Türkiye'ye döndü ve 56 KB hafızalı CP/M işletim sistemi ile çalışan Türkiye'nin ilk kişisel bilgisayarını yaptı.

Süper Bilgisayarlar: Hızın Tanımı Değişiyor

Günümüzde bilimsel araştırmalar, iklim modellemeleri, genetik analizler, uzay simülasyonları ve hatta pandemi öngörülerini süper bilgisayarlar sayesinde mümkün hale geldi. Süper bilgisayarlar sayesinde COVID-19'un mutasyon öngörülerini yapılabildi, yeni ilaçların sentezleri çok daha hızlı gerçekleşti. İklim krizinin gidişatı bu sistemlerle modelleniyor. ABD'nin Frontier (Oak Ridge Ulusal Laboratuvarı) adlı süper bilgisayar, saniyede 1 exaFLOP işlem gücüyle şu anda dünyanın en hızlısı konumunda. Çin ve Japonya da bu yarışta önde. Türkiye'de TÜBİTAK ULAKBİM'in TRUBA adlı yüksek başarımlı hesaplama merkezi, Türkiye'nin bilimsel hesaplama ihtiyaçlarına cevap verse de küresel çapta rekabet için henüz yetersiz.

ARPA kurulduktan sonra internet kavramı olarak kullanıldı.

"@" sembolü

ARPA + İnternet = ARPANET

- İnternet, 60'ların başında askeri ve bilimsel araştırma-geliştirme alanında, bilgisayar aracılığıyla bilgi paylaşımının önemli olduğunu gören vizyoner bir grubun ürünüdür.
- 1969 yılında ARPA kuruldu ve internet kavramı olarak kullanılmaya başlandı. ARPA başlangıçta dört ayrı üniversitedeki ana bilgisayarlarla bağlantı halindeydi.
- İnternet, başlangıç aşamalarında bilgisayar uzmanları, bilim adamları ve kütüphaneciler tarafından kullanıldı. Sıradan insanların kullanabileceği kolaylıkta değildi.
- 70'li yıllar internet fikrinin hızla geliştiği yıllar oldu.
- İlk e-posta gönderimi, 1971'de gerçekleşti. 1972 yılında, Ray Tomlinson tarafından elektronik posta ARPANET'e uyumlaştırıldı. Kullanıcı adı ve adresini birleştirmek için, birçok sembol arasından "@" sembolünü seçti.
- ARPANET hakkındaki bir efsaneye göre ağın kuruluş amacı nükleer saldırılara karşı koymaktı. Resmi açıklamalarda ise amaç, coğrafi bakımdan birbirlerinden kopuk insan gruplarının birleştirilmesiydi.

Kraliçe Yılbaşını İnternette Kutladı

İngiliz Kraliyet ailesi geleneklerine bağlılıkları ve tutucu tavırlarıyla tanınır. 2022 yılında 96 yaşında vefat eden Kraliçe, 1932 yılına kadar yılbaşı kutlamalarını yazılı yapardı. 1932'de mesajını ilk kez radyo aracılığıyla yayınladı.

1957 yılına gelindiğinde Kraliçe, halkın yeni yılını ilk kez televizyondan kutladı. Her bir olay, kendi içinde müthiş değişiklikler olarak anıldı. Kraliçe 2007'yi 2008'e bağlayan gün yine bir ilki gerçekleştirdi ve yılbaşı kutlamasını internette yaptı.

1985 yılında bu yana internet kavramını kullanıyoruz.

İnternetin "İlk"leri

- Dünya, ilk kez 1985 yılında "INTERNET" sözcüğünü kullandı.
- 1994'te internetteki ilk reklam, ekranlara düştü.
- 1995 yılıyla birlikte internetin ticari kullanımı genişledi. AOL, CompuServer gibi şirketler piyasaya girdi.
- 1995'te alan adı isimleri paralı oldu.
- 1995'te Hong Kong'da ilk hacker yakalandı.
- 1996'da yerkürede 45 milyon kişi internete bağlanmıştı.
- Yazılım dünyasındaki en güçlü markalardan olan Microsoft, 1995 yılında Rolling Stones'un Start Me Up adlı yeni bir şarkıyla katıldığı büyük bir gösteri eşliğinde Windows 95 sürümünü ile karşımıza çıktı.
- Geçen zaman içerisinde Microsoft, Windows 98, Windows ME, Windows XP, Windows 7, Windows 8/8.1 ve Windows 10 sürümlerini yayınladı.

Kitap Devrimi: oku; dinle, paylaş, özelleştir

Dijital yayıncılık sadece kağıdı ortadan kaldırmadı; okuma, öğrenme ve yayın yapma biçimimizi kökten dönüştürdü. Kitap, okunur; dinlenir, paylaşılır, özelleştirilir oldu.

Grand View Research'e göre sesli kitap pazarı 2023 itibarıyla 5,3 milyar Dolara ulaştı. 2030'a kadar yıllık %26 büyüme bekleniyor.

Dünyanın en büyük sesli kitap platformu Audible, yılda milyonlarca saat dinleme ile podcast'ten sonra en çok kullanılan içerik türü oldu. Storytel Türkiye verilerine göre en çok dinlenen içerikler kişisel gelişim, tarih ve polisiye türlerinde yoğunlaşıyor.

- İlk E-kitap: Michael S. Hart'ın 1971'de Project Gutenberg ile başlattığı dijital metin devrimi, "Declaration of Independence" belgesiyle açılışı yaptı.
- Amazon Etkisi: 2007'de Kindle'ın tanıtılmasıyla e-kitaplar kitlesel erişime açıldı. Amazon'da bazı yıllarda e-kitap satışları basılı kitapları geride bıraktı.
- Yayın Özgürlüğü: Self-publishing (öz yayıncılık) imkanı sunan Amazon KDP, yazarlar için devrim niteliğinde oldu. Karen McQuestion gibi yazarlar, yayınevi olmadan yüz binlerce okuyucuya ulaştı.

Türkiye Gerçeği:

TÜİK'e göre 2018 itibarıyla e-kitap sayısı 5.177'ye ulaştı. Bugün bu rakam katlanarak arttı; özellikle üniversite yayınları ve araştırma metinlerinde e-kitaplar öne çıkıyor.

Sesli Kitaplar: Yeni Nesil Okuma

Sesli kitaplar (audiobook) ilk olarak 1930'larda ABD'de görme engelliler için üretildi. Ancak 2000'lerden sonra popüler kültürün parçası haline geldi. Spotify ve Storytel gibi platformlar sayesinde sesli kitaplar yalnızca edebiyat değil, kişisel gelişim ve bilgi içeriklerinin de taşıyıcısı oldu.

Google ve Apple gibi şirketler, yapay zeka destekli otomatik seslendirme teknolojileriyle yayıncılara düşük maliyetli sesli kitap üretim imkânı sunuyor. Türkiye'de, Storytel, FonoKitap, SesleKitap gibi yerli-yabancı uygulamalarla sesli kitap pazarı hızla büyüyor. Özellikle şehir içi ulaşım, yürüyüş ve spor sırasında dinleme alışkanlığı gelişiyor.

"World Wide Web" deyimiyile
1991'de tanıştık.

Bilgi Otobanı

- 1972 yılında RFS10 olarak yayınlanmış Telnet protokolü uzaktaki bilgisayara bağlanmayı başardı.
- 1973 yılında RFS standartlarında yayınlanmış FTP Protokolü, internet siteleri arasında dosya transferini olanaklı kıldı.
- 1983 yılında Microsoft firması, günümüzde de hala kullanılan ve iletişimde bir çığır açan Windows adını verdiği yazılım sistemini tüm dünyaya duyurdu.
- Alan adlarının ilk olarak kullanılmaya başlandığı 1984 yılında "host" sayısı ancak 1000 idi.
- 1985 yılında ABD'de kullanılmakta olan ARPA iletişim sisteminin adı INTERNET adıyla değiştirildi. İnternet, bilgi otobanı anlamına geliyor.
- 1986 yılında ABD'de Ulusal Bilim Vakfı'nın sponsorluğunda, 56 kbps hızında internet omurgası oluşturuldu.
- Dünya "World Wide Web" deyimiyile 1991'de tanıştı.
- İlk grafiğe dayalı tarayıcı Mosaic, 1993 yılında Amerikalı girişimci, ve hacker Marc Andressen ve ekibi tarafından geliştirildi.
- 2018 yılı itibarıyla dünyadaki site sayısı 2.000.000.000 yaklaşıyor. Türkiye'de ise site sayısı 50 milyon.

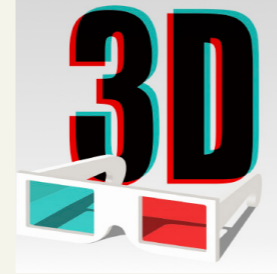
● Aktivist Sinemacı: ● Michael Moore

Amerikalı film yönetmeni, senarist, yazar Michael Moore, 90'lı ve 2000'li yıllar boyunca ürettiği filmlerle sinemanın bir iletişim dili olarak kitleleri nasıl uyandırabileceğini gösterdi. Tüm zamanların en çok gişe yapan üç belgeseli Bowling for Columbine, Fahrenheit 9/11 ve Hasta'nın (Sicko) yönetmeni, senaryo yazarı ve yapımcılığını üstlenen Moore, bir aktivist olarak belgesellerinde güçlü mesajlar iletti. Eleştirdiği konuların başında küreselleşme, çokuluslu şirketler, sivil silahlanma, Irak Savaşı ve ABD'deki sağlık sisteminin çarpıklığı geliyor. 2005 yılında Time dergisi Moore'u dünyanın en etkili 100 kişisi arasında gösterdi.

- 1989 yılında CERN'de çalışan İngiliz bilgisayar bilimcisi Tim Berners-Lee, hiperlink sistemi, HTTP protokolü ve ilk tarayıcıyı geliştirerek World Wide Web'in temellerini attı.

1991'de ilk web sitesi yayınlandığında, internet yalnızca birkaç yüz sunucudan oluşuyordu. Berners-Lee'nin "açık ve evrensel erişim" vizyonu, içerik üretiminde demokratikleşmenin yolunu açtı.

İletişim Teknolojileri Sinemada

3. boyut ilk olarak 1915'te deneysel videolarda kullanıldı.

- Hayatımıza girmek için tam 200 yıl "bekleyen" üç boyutlu görüntüye henüz alışmışken, artık 5, 6 ve 7'nci boyutta film izleme imkanımız var.
- İlk olarak 1838'de İngiliz mucit Charles Wheatstone tarafından fotoğraflarda yaratılan üçüncü boyut, 1915'te deneysel kısa videolarla sinemaya girdi.
- 1960'lara kadar süren üç boyut çılgınlığı televizyonun yaygınlaşmasıyla tam ifadesiyle uykuya daldı.
- Dijital teknolojilerin ilerlemesi ve sinema çekim-gösterim tekniğinin gelişmesi üçüncü boyutu yeniden canlandırdı.
- 2009 yılında dünyanın büyük bölümünde 3D olarak gösterime giren "Avatar" filmi tüm zamanların en çok seyredilen filmi oldu.
- Şimdi ise 4D, 5D, 6D ve 7D olarak adlandırılan sinema deneyimlerinde izleyiciler, perdede gördüklerini birebir hissetmeye başlıyor.
- Sinemanın boyutlarını aşan bir başka deneyim ise interaktivite. Yeni nesil sinema teknolojisinde, geliştirilen cihazlar aracılığıyla izleyicinin beyin dalgaları ölçülerek filme yön verilebiliyor. Yakın bir gelecekte izleyiciler açısından kötü ya da mutsuz sondan söz edilemeyecek. Tüm filmler seyircilerin istediği gibi bitecek.

● Efsane Kanal ● MTV Kapanıyor

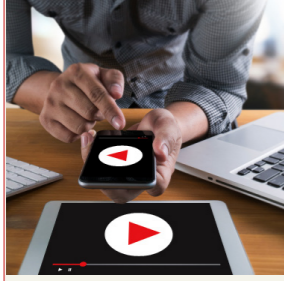

Paramount Global, maliyet düşürme politikası kapsamında MTV Music, MTV 80s, MTV 90s, Club MTV ve MTV Live kanallarını kapatma kararı aldı. İngiltere ve İrlanda'da başlayıp birçok ülkeye yayılacak Süreçle birlikte MTV markası ekranlara veda etse de dijitalde varlığını sürdürecektir.

Efsane müzik kanalı MTV, 44 yılın ardından ekranlara veda etmeye hazırlanıyor. Paramount Global, 31 Aralık 2025 itibarıyla beş MTV kanalının yayın hayatına son verileceğini açıkladı. Böylece, bir dönemin sembolü haline gelen geleneksel müzik televizyonu resmen tarihe karışacak.

Süreç İngiltere ve İrlanda'da başlayacak Paramount Global'in açıklamasına göre, MTV Music, MTV 80s, MTV 90s, Club MTV ve MTV Live kanalları kapatılacak. Süreç ilk olarak İngiltere ve İrlanda'da başlayacak, ardından Fransa, Almanya, Avusturya, Polonya, Macaristan, Avustralya ve Brezilya'ya yayılacak.

Kararın, şirketin bu yıl Skydance Media ile birleşmesinin ardından uygulamaya koyduğu maliyet düşürme stratejisinin bir parçası olduğu bildirildi. Ancak bu adım, yalnızca ekonomik nedenlerle değil; izleyicilerin müziği artık büyük oranda dijital platformlar üzerinden deneyimlemesinin bir sonucu olarak da değerlendiriliyor.

İnteraktif içerik elektronik medyayı zenginleştirdi.

Kurumsal İletişimde Dönüşüm:

Yeni Enstrümanlar ve Yaklaşımlar

Yeni Nesil Kurumsal İletişim Araçları

- Web siteleri - Mobil uygulamalar - İnteraktif yatırımcı sunumları
- Sosyal medya yönetimi, podcast'ler, dijital dergiler
- E-öğrenme platformları, sanal etkinlikler, dijital sergiler
- Kurumsal bellek için özel arşiv sistemleri ve dokümantasyon uygulamaları

İçerik İnovasyonu

- Kurumlar "yayıncı gibi düşünmeye" başladı.
- CEO podcast'leri, sürdürülebilirlik odaklı dijital raporlar, çalışan odaklı video içerikler yükselişte.
- "Doğru içerik" rekabet avantajı hâline geldi.

Sahiplik Yapısı ve Erişim

- Dijital iletişim araçlarının üretim ve dağıtımı artık yalnızca özel sektörle sınırlı değil.
- Kamu kurumları (bakanlıklar, üniversiteler, belediyeler), STK'lar ve medya dışı aktörler de içerik üreticisine dönüştü.
- Erişim kanalları arasında YouTube, LinkedIn, Spotify, Instagram gibi çoklu mecralar bulunuyor.

Doğru İçerik

- Kurumların kendi mecralarını üretmeye başlaması iletişimde devrim olarak anılabilir. Teknoloji iletişim sektörünü dönüştürdü. Hız, yaygınlık, çeşitlilik ve imaj birdenbire gelişen konular oldu.

Kurumsal iletişim araçları geleneksel mecradaki dergi, broşür ve katalog çalışmalarıyla başladı. Teknolojinin hediyesi web siteleri, mikro siteler, bloglar ve mobil uygulamalarla sürdü. Dijital içerik kullanımının keşfi elektronik medyayı zenginleştirdi derken, sosyal mecradaki tüm enstrümanlar birdenbire kurumları istila etti.

Kurumsal iletişim zaman içinde farklı uzmanlıklara ihtiyaç duymaya başladı. Kurum içi iletişim departmanları görevlerinden bir bölümünü yatırımcı ilişkileri departmanlarına terk etmeye başladılar. Yatırımcıya yönelik hazırlanan iletişim araçları ve bunların içerikleri hızla gelişen yeni iletişim alanı. Faaliyet raporlarıyla başlayan süreç, ara dönem raporlarıyla sürdü. Sürdürülebilirlik raporları raporlama hizmetlerine renk kattı. Web sitelerinde yaratılan özerk alanlar bir süre sonra interaktif çalışmalara dönüştü.

İlk Girişimciler, İlk Zenginler...

- 1994 yılında Jeff Bezos, ABD'nin Seattle şehrinde amazon.com adresiyle ilk büyük internet alışveriş sitesini kurdu. Site adını Amazon Nehri'nden aldı. Bezos, son olarak 2013 yılında The Washington Post gazetesini satın alarak medya sektörüne adım atmış oldu.
- 1995 yılında Pierre Omidyar'ın nişanlısının şeker kutusu koleksiyonunu satmak için hobi niyetine kurduğu eBay, internetteki en büyük açık artırma sitesi oldu.

- 1995'te Jerry Yang ve David Filo, arama motoru Yahoo!'yu kurdular. Yahoo.com, günde 7 milyar sayfa gösterimiyle dünyanın en çok ziyaret edilen ikinci sitesi oldu.
- 1998 Larry Page ve Sergey Brin, 1 milyon dolar sermayeyle Google'ı kurdu. Google'ın geliri 2024 mali yılı sonunda 348,16 milyar ABD doları'na ulaştı.

Elon Musk – Endüstri Sınırlarını Yeniden Tanımlayan Girişimci

Musk, yalnızca bir teknoloji girişimcisi değil, üretim, enerji ve iletişimin sınırlarını aynı anda dönüştüren bir figürdür.

- Tesla ile otomotiv endüstrisini elektrifikasyon eksenine kaydırıldı;
- SpaceX ile uzay taşımacılığını kamusal kurumların tekelinden çıkarıp özel sektöre taşıdı.
- X (eski Twitter) üzerinden kamusal söylemi doğrudan şekillendirme gücüne sahip, medya ve iş dünyasında "tekil iletişim modeli" yarattı.

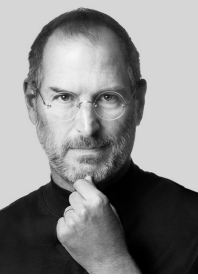
Sam Altman – Yapay Zekâ Çağının Mimarlarından

OpenAI'nin CEO'su olarak, üretken yapay zekâyı (GPT, DALL-E, ChatGPT serileri) küresel bilgi üretim sürecine dahil eden kişi.

- Teknolojiyi laboratuvarlardan çıkarıp kamuoyuna taşıyarak "yapay zekânın demokrasi testi"ni başlattı.
- OpenAI, 2025'te 100 milyar USD değerlemeye yaklaştı.
- Microsoft ortaklığı, yapay zekâyı iş dünyası ve eğitim sistemlerine hızla entegre etti.
- İletişim, medya ve üretim sektörlerinde "otomasyonun etik sınırları" tartışmasını küresel gündeme taşıdı.

Jobs Efsanesi

- Steve Jobs'un Ekim 2011'de hayata veda etmesi, teknoloji çağının ilk büyük kaybı oldu. 1970'lerin sonunda Steve Wozniak'la ticari başarı sağlayan ilk kişisel bilgisayarlardan birini yaratan Jobs, Apple'ı 1976 yılında henüz 21 yaşındayken ailesinin garajında kurdu. 1997 yılında Apple'a geri döndükten sonra şirket ürün yelpazesini kişisel bilgisayarların ötesine taşıdı. Jobs, ürünlerde tasarımı öne çıkardı. Geride bıraktıkları, ölümünden uzun zaman geçmesine rağmen onun bir efsane olarak anılmasını sağladı. 2013 yılında hayatını konu alan "JOBS" adlı filmde, ünlü yatırımcı Ashton Kutcher canlandırdı.

Zhang Yiming – Algoritmik Kültürün Mimarı

ByteDance'in kurucusu olarak, TikTok ile dijital medya tüketiminde yeni bir çağ başlattı.

- Kullanıcıların içerik tercihlerinden beslenen algoritmalar, "kimin neyi izleyeceğini" belirleyen görünmez editörler haline geldi.
- TikTok'un küresel kullanıcı sayısı 1,7 milyarı geçti; 150'den fazla ülkede aktif.
- 2025 itibarıyla ByteDance'in değeri 270 milyar USD civarında.
- "Kısa format video"yu ana iletişim biçimine dönüştürerek YouTube ve Instagram gibi platformları dönüştürdü.

Firefox, Mozilla tarafından geliştirilen ücretsiz ve açık kaynaklı bir web tarayıcısı.

Ücretsiz Erişim, Oyunun Kurallarını Değiştirdi

- 1998 yılında Netscape geliştiricileri, yazılımlarının kaynağını açarak Mozilla olarak yeniden adlandırdı. Mozilla kısa sürede birçok yeni özelliklerle donatıldı.
- 1999'da Shawn Fanning, kullanıcıların internet üzerinden dosya paylaşmasını sağlayan Napster adlı programı yazdı. Napster'in yarattığı ücretsiz erişim fırtınası müzik, film ve oyun endüstrisini sonsuza kadar değiştirdi.
- 2001 Ocak ayında özgür, bağımsız, ücretsiz, reklamsız, kâr amacı gütmeyen bir internet ansiklopedisi olan Wikipedia'ya ilk başlık girildi. 253 dil farklı dil desteği bulunan özgür ansiklopediye Türkiye'de Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından teröre destek veren içerikler gerekçe gösterilerek erişim engeli getirildi.
- 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından kurulan Facebook, kısa sürede küresel çapta en popüler sosyal ağ haline geldi. 31 Mart 2019 itibarıyla Facebook, 2,38 milyar aktif kullanıcı sayısına ulaştı.
- 13 Şubat 2005'te YouTube kuruldu. "Broadcast Yourself" (Kendini Yayınla) sloganı ile yola çıktı. "Tube" kelimesi televizyon tüpünden geliyor. 2006'da Google tarafından 1,6 milyar dolara satın alındı.
- Hayatımıza 2006 senesinde giren Twitter, Jack Dorsey tarafından geliştirildi. Türkiye 25 Nisan 2011 tarihinde Twitter ile tanıştı. Elon Musk, 27 Ekim 2022'de Twitter, Inc.'in satın aldı. Platformun ismi "X" olarak değişti. 2025 yılında aylık yaklaşık 1,5 milyar kullanıcısı var.
- 5 Ekim 2010 tarihinde IOS için ücretsiz bir uygulama olarak Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından kurulan Instagram, en hızlı büyüyen ve gelişen sosyal ağlardan biri olmayı başardı. 2012 yılında Facebook tarafından 1 milyar dolara satın alınan Instagram, canlı yayın özelliği, hikâye paylaşımı ve video yükleme özelliği gibi özellikleriyle kendisini sürekli güncelledi. 2025 yılında Mark Zuckerberg'in Threads üzerinden yaptığı son duyuruya göre, Instagram 3 milyar aylık aktif kullanıcı sayısına ulaşarak kendi rekorunu kırdı.

Wikipedia

Britannica.com

İnternet Ansiklopedileri

2001 yılında kurulan Wikipedia internet ansiklopedilerinin en popüleridir. Özgür, bağımsız, ücretsiz ve reklamsız yayıncılık anlayışını benimsemiştir. Wikipedia'nın tam olarak 290 dil versiyonu bulunmaktadır. Wikipedia'da, gönüllü editörler tarafından yazılan 5,7 milyondan fazla İngilizce makale bulunmaktadır. Başka dillerdeki diğer makaleleri eklediğimizde bu sayı daha da artıyor.

Bunun dışında bir bilgisayar ve internet ansiklopedisi olan webopedia.com, Microsoft'un online ansiklopedisi ercarta.msn.com, mitoloji ansiklopedisi pantheon.org/mythica, İngilizce içerik sunan encyclopedia.com, dünyaca ünlü britannica.com ve ücretli içerik sunan worldbook.com internetin ünlü ansiklopedileri arasında yer alıyor.

Yeni Ekonominin Süper Starları

Yeni ekonomi 80'lerde doğdu, 90'larda patladı, 2000'lerde taşlarını yerli yerine oturttu.

Sosyal medya şirketleri teknoloji devi ve aynı zamanda ekonomik güç merkezleri. 2025 itibarıyla dünyanın en değerli ilk 10 markasının çoğu sosyal medya ya da içerik platformu temelli.

Birkaç örnek:
2025 yılı itibarıyla Apple'ın piyasa değeri 3,90 trilyon USD'ya ulaştı.

Yine 2025 itibarıyla Google piyasa değeri 3,03 trilyon USD, Amazon'un piyasa değeri ise 2,37 trilyon USD. ByteDance (TikTok'un sahibi) 300+ milyar USD değerinde. Meta platformlarının hisse değeri ise 1,84 trilyon USD.

Dünyanın en değerli şirketleri arasında yer alan Google'da 2025 itibarıyla 183.323 tam zamanlı çalışan bulunmaktadır. 2024 yıl sonu verilerine göre Amazon'un toplam çalışan sayısı 1.608.000.

Sınırsız Paylaşım

İlk iPad, Apple tarafından 2010'da piyasaya sürüldü

Türkiye dünyanın en fazla siber saldırıya uğrayan 3. ülkesi.

- 2006 yılında dosya paylaşım ve depolama imkânı sunan RapidShare kuruldu. Kullanıcılar şirketin sunucusuna paylaşmak istedikleri dosyaları yüklüyor ve diğerleri bağlantı üzerinden dosyayı indirebiliyordu. Bulut teknolojisi ile rakiplerinin fiyatlarını iyice düşürmesi neticesinde RapidShare 31 Mart 2015 tarihinde faaliyetlerini durdurdu. Ancak günümüzde halen Dropbox, Wetransfer, SendTransfer, pCloud, Google Drive, Tresorit gibi pek çok site dosya paylaşım ve depolama imkanı sunmaya devam ediyor.
- En başarılı tablet bilgisayar kabul edilen iPad, Apple tarafından 2010'da piyasaya sürüldü. İlk 80 günde 3 milyon adet sattı.
- Siber suçla tanıştık. Accenture'in 2018 Siber Dayanıklılık Raporu'na göre 1 milyar dolar ve üstü cirosu

olan şirketlere yönelik yapılan siber saldırılar son bir yılda 106'dan 232'ye yükseldi. Bu saldırıların sekizde biri güvenlik önlemlerini aştı.

- Türkiye 25 milyon siber saldırı ile dünyada ABD ve Brezilya'nın ardından en fazla saldırıya uğrayan 3'üncü ülkesi.
- Şirketlerin siber güvenlik harcamaları %8 artışla 89 milyar dolara çıkarken, siber suçların toplam maliyeti ise %23 arttı.
- Dünyada bilgisayar satışının ilk beş sırasında HP, Lenova, Dell, Apple, Acer bulunuyor.
- Gartner raporuna göre, 2018 yılının ilk çeyreğinde dünya çapında 61,7 milyon bilgisayar sevkiyatı yapıldı.
- International Data Corporation'ın (IDC) raporuna göre Türkiye'deki kişisel bilgisayar satışları 2018'in ilk döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %9,3 oranında arttı.

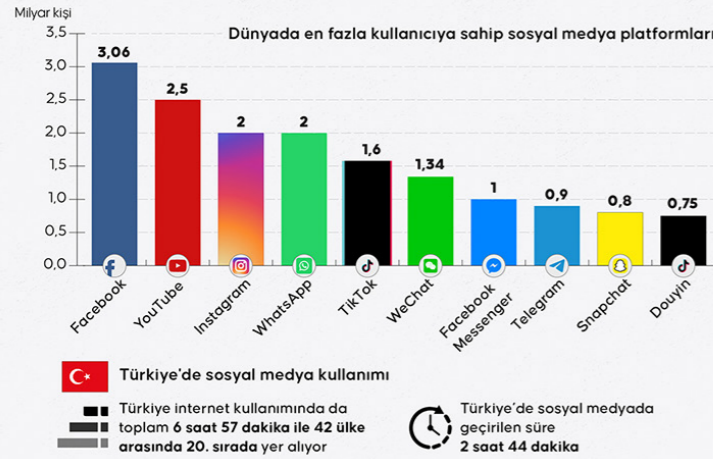
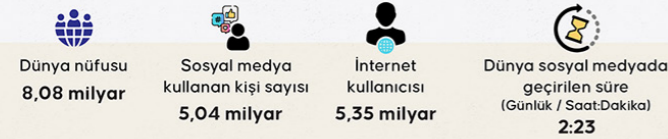
Dünyada internet kullanıcısı sayısı 5,35 milyar (2024)

- İnternet, Türkiye'ye ilk olarak 1987 yılında Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı ile geldi.
- 1991 yılında ODTÜ, ".tr" alan adı dağıtmaya başladı.
- 1992 yılının Ekim ayında ilk deneysel internet bağlantısı Hollanda üzerinden gerçekleştirildi.
- 12 Nisan 1993'te Ankara - Washington arasında 64 Kbps kapasiteli ilk internet bağlantısı gerçekleştirildi.
- Bu tarih, Türkiye'de internetin doğum günü olarak kabul ediliyor.
- 1993 yılında ODTÜ ve Bilkent üniversiteleri, ilk web sitelerinde yayına başladı
- Aynı yıl ilk internet servis sağlayıcı tr.net hizmete başladı.
- 1996 yılında ÖSS, ÖYS, TUS sınav sonuçları tüm Türkiye'ye ODTÜ ana sayfası üzerinden duyuruldu.
- Bugünün öne çıkan Ekşi Sözlük, sahibinden.com, itiraf.com, siberalem.com gibi Türk internet girişimleri ise 90'lı yılların sonunda ortaya çıktı.
- 1997 yılı sonunda 250 bin kişi olarak tahmin edilen internet kullanıcı sayısı, bugün 59,4 milyon kişi.
- 2011 yılında kimliklerin elektronik imza ile kayıt altına alındığı Kayıtlı Elektronik Posta Yönetmeliği çıkarıldı.
- Netcraft tarafından yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'deki site sayısı 50 milyon. Ancak bu sayının sadece 10 milyonu aktif olarak faaliyet gösteriyor.
- Natro raporuna göre Türkiye'de Kayıtlı gTLD (Genel Üst Seviye Alan Kodları) adedi 1.1 milyonun üzerinde.
- Türkiye, yeni domain uzantılarındaki dünya sıralamasında 13. sırada yer alıyor.

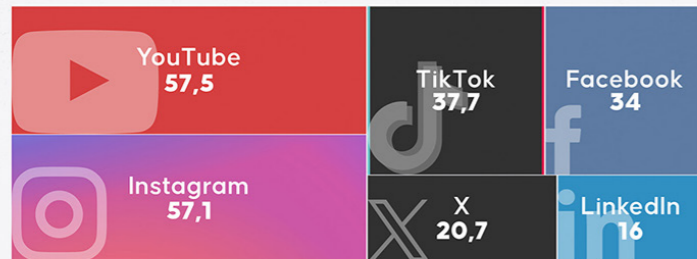
Dünya İnternet Ligi'nde Türkiye

- TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2024 verilerine göre internet kullanım oranı, 16-74 yaş grubundaki bireylerde 2023 yılında %87,1 iken 2024 yılında %88,8 oldu.
- Cinsiyet ayrımında 2024 yılında İnternet kullanım oranı; erkeklerde %92,2, kadınlarda %85,4 olarak gözlemlendi.
- İnternet üzerinden mal veya hizmet satın alma ya da sipariş verme oranı %51,7 oldu.
- İnternet üzerinden öğrenme faaliyeti gerçekleştiren bireylerin oranı %13,9 oldu.
- Bireylerin en fazla kullandıkları sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları %86,2 ile WhatsApp, %71,3 ile YouTube ve %65,4 ile Instagram oldu.

Dünya nüfusunun yüzde 62'si sosyal medya kullanıyor

Türkiye'de en fazla kullanıcıya sahip sosyal medya platformları (Milyon kişi)

Sosyal Medyada Ne Nedir?

- **Blog / Uzun Metin Yayımcıları:** Word-Press, Medium, Substack, Ghost
 - **Mikroblog / Kısa Mesaj Paylaşımı:** X (eski Twitter), Threads, Mastodon, Post, Bluesky
 - **Lokasyon Bazlı Sosyal Paylaşım:** Four-square (eskiden), Swarm, Yelp, Nextdoor
 - **Sosyal Ağ / Genel Paylaşım:** Facebook, Instagram, Mastodon, VK, MeWe
 - **Profesyonel Ağlar / İş Odaklı Sosyal Medya:** LinkedIn, Xing, Shapr, Glassdoor iç iletişim alanı
 - **İçerik İmleme / Paylaşma Ağları:** Reddit, Mix, Diigo, Pocket
 - **Fotoğraf / Görsel Paylaşımı:** Instagram, Flickr (eski), 500px, Unsplash toplulukları
 - **Video / Kısa Video / Canlı Yayın:** YouTube, TikTok, Vimeo, Twitch, Reels, Shorts, Bilibili
 - **Ses / Podcast / Müzik Paylaşımı:** Spotify (Podcast), SoundCloud, Anchor, Clubhouse, Discord ses kanalları
 - **Oyun + Etkileşimli Platformlar:** Roblox, Minecraft Servers, Discord toplulukları
 - **Sosyal Haber / Forum / Tartışma Siteleri:** Reddit, Quora, Hacker News
 - **Yeni ve Yükselen Platformlar (2025'te dikkat çekenler):** Threads (Meta'nın mikroblog versiyonu), BeReal, Substack Notes, Fizz, AirChat
 - **Mesajlaşma + Sosyal + Platform Kombineleri:** WhatsApp, Telegram, Signal — grup ve kanal işlevleriyle sosyal ağ özelliği taşıyan yapılar
- Not:** 2025'in popüler sosyal medya platform listesine göre Telegram, TikTok, Reddit gibi ağlar öne çıkıyor.

Sosyal Medyanın Doğuşu

Sosyal medya etkileşim alanı olduğu kadar içerik ekonomisinin, reklamcılığın ve kamuoyunun kalbinde yer alan güç merkezi.

Web 2.0'ın Evrimi ile Başlayan Devrim

Sosyal medyanın temelleri, 2000'li yılların başında Web 2.0 kavramının yükselişiyle atıldı. Bu dönemde internet, yalnızca bilgi tüketilen bir mecra olmaktan çıkarak kullanıcıların aktif içerik üreticileri haline geldiği, çift yönlü ve eş zamanlı bir etkileşim alanına dönüştü.

Böylece "sosyal medya" kavramı doğdu. Başlangıçta sadece çevrim içi sosyalleşmeyi kolaylaştırmayı amaçlayan bu platformlar, zamanla iletişimden siyasete, ekonomiden sanata kadar hayatın her alanında belirleyici birer güç haline geldi.

İlk Platformlar ve Dönüm Noktaları

- 2002 – Friendster: İlk sosyal ağ platformu olarak kabul edilir.
 - 2003 – MySpace: Müzik temelli sosyal paylaşımı ön plana çıkardı.
 - 2003 – LinkedIn: Profesyonel iş ağı fikrinin başlangıcı.
 - 2004 – Facebook: Sosyal medya çağını başlatan en güçlü ivme.
 - 2005 – YouTube: Video temelli içerik devriminin öncüsü.
 - 2006 – Twitter (X): Mikroblogging çağının lideri.
- Bu platformlar, iletişim yapılarında sadece biçimi değil, algıyı ve hız kavramını da kökten değiştirdi.

Yeni Nesil Sosyal Medya ve Kullanım Verileri (2025)

Günümüzde dünya genelinde 500'den fazla aktif sosyal medya platformu bulunuyor. Bu platformlar yalnızca sosyalleşme alanı değil, aynı zamanda ticaret, siyasi katılım, kültürel üretim ve kriz iletişimi gibi çok katmanlı fonksiyonlar üstleniyor.

Dünya Genel Verileri:

Dünya nüfusu: yaklaşık 8.1 milyar
İnternet kullanıcıları: 5.5 milyar
Aktif sosyal medya kullanıcıları: 5.04 milyar
Bu sayı dünya nüfusunun yüzde 62.3'üne karşılık geliyor.
(Kaynak: DataReportal 2025 Global Overview)

LinkedIn'in Evrimi ve Etkisi

- 2025 itibarıyla LinkedIn, 1 milyar kayıtlı kullanıcıyı aştı. (skrapp.io+Kinsta@+LinkedIn)
- Aylık aktif kullanıcı sayısı 300 milyon civarında olarak tahmin ediliyor. (Social Media Dashboard)
- Platformda 69 milyon şirket profili kayıtlı durumda. (Kinsta@)
- Demografik dağılım: %50'si 25-34 yaş aralığında; kullanıcıların yaklaşık %56'sı erkek, %44'ü kadın. (Sprinklr)
- LinkedIn'in 2024 geliri 17 milyar dolar civarında olarak raporlandı. (Business of Apps)
- Pazarlamacıların yaklaşık %91'i LinkedIn'i kaliteli içerik bulma açısından bir numara olarak değerlendiriyor. Bu veri hâlâ geçerli stratejik bir yargı.
- İşverenlerin %90'ından fazlası LinkedIn'i işe alım süreçlerinde aktif olarak kullanıyor. Bu oran, platformun iş dünyasındaki yerini hâlâ teyit ediyor.
- LinkedIn'in erişim gücü de ekonomik etki yaratan bir araçtır: platformun reklam ve premium abonelik gelirleri, iş dünyasında doğrudan gelir kalemi haline gelmiştir. (Reuters)

Mark Zuckerberg

Facebook'ta beğeni ikonuna bugüne kadar 1,13 trilyon kez basılmış.

Facebook - Genel Bakış (2025 Güncellemesi)

Facebook'un 2025 itibarıyla aylık aktif kullanıcı sayısı yaklaşık 3.05 milyar. Bu kullanıcıların büyük çoğunluğu platforma mobil cihazlar üzerinden erişiyor.

•Kullanıcı demografisi:

- Cinsiyet dağılımı yaklaşık yüzde 54 erkek – yüzde 46 kadın.
- En yoğun kullanıcı grubu 25–34 yaş aralığında.
- 50 yaş üstü kullanıcı oranı giderek artsa da, platformun baskın kitlesi genç ve orta yaşlılardan oluşuyor.

İşletme kullanımı:

- 200 milyondan fazla küçük ve orta ölçekli işletme (KOBİ) Facebook'ta aktif tanıtım sayfası kullanıyor.
- Platform, KOBİ'ler için hâlâ dijital görünürlük ve müşteri etkileşimi açısından temel araçlardan biri.

Kullanıcı başına gelir (ARPU):

- Facebook, dünya genelinde kullanıcı başına ortalama USD 10–15 arası gelir elde ediyor.
- Bu rakam ABD ve Kanada gibi bölgelerde USD 35–40 seviyelerine kadar çıkabiliyor.

- Türkiye'nin de içinde bulunduğu Avrupa bölgesinde bu gelir seviyesi yaklaşık USD 12–15 aralığında.

Kullanıcı davranışları:

- Ortalama bir kullanıcı, günde 30–35 dakika Facebook'ta zaman geçiriyor.
- 18–34 yaş grubundakilerin yaklaşık yarısı, güne Facebook'u kontrol ederek başlıyor.

- Bir kullanıcının bağlı olduğu ortalama sayfa, grup ve etkinlik sayısı yaklaşık 80.

Etkileşim ve içerik üretimi:

- Facebook'a her gün milyonlarca fotoğraf ve video yükleniyor.

Her gün:

- 55 milyonun üzerinde durum güncellemesi
- Milyonlarca beğeni, paylaşım ve yorum
- 2025 itibarıyla kullanıcıların video izleme süresi hâlâ yüksek; günde 100 milyon saatlik video içeriği tüketiliyor.

Platformun ilginç gerçekleri:

- Facebook, 100'den fazla dilde otomatik çeviri hizmeti sunuyor.
- Ana renk olarak mavinin seçilme nedeni, kurucusu Mark Zuckerberg'in renk körü olması; maviyi en net algılayabilmesi.

- Facebook'un ilk logo tasarımlarından birinde Al Pacino'nun silüeti yer alıyordu.

- Facebook'a bugüne kadar trilyonlarca kez "beğeni" (like) butonuna tıklanmıştır.

- Platformda ölü kullanıcı profillerinin artışı üzerine birçok akademik çalışma yapılmıştır; 2060 sonrası ölü profillerin yaşayanlardan fazla olacağı öngörüsü hâlâ tartışmalıdır.

Gizlilik ve kontrol:

- Kullanıcılar, kişileri engelleme, içerikleri şikâyet etme gibi güvenlik araçlarına sahip.
- Ancak bazı şehir efsanelerine konu olan "Mark Zuckerberg engellenemez" iddiası doğrulanmamış bir mit olarak değerlendirilmektedir.

Twitter'dan X'e: Dijital Aktivizmin Devrimi (2025 Güncellemesi)

Alternatif medya olma durumundan küresel ajandayı belirleyen araç olma durumuna evrilen X (Twitter), her ne kadar kurumsal yapısı ve algoritması değişmiş olsa da, toplumsal hareketlerin nabzını tutan bir araç olarak rolünü sürdürüyor.

140 Karakterle Başlayan Devrim

2006 yılında Jack Dorsey tarafından kurulan Twitter, kısa mesaj formatıyla anlık ve geniş kitle iletişiminin kapılarını araladı. İlk dönemlerinde 140 karakterle sınırlı olan bu mikroblog platformu, muhalif grupların sesini duyurmak için benzeri görülmemiş bir araç haline geldi.

Dijital Protestoların Ateşleyicisi

İran (2009): Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından ortaya çıkan hile iddialarına karşı düzenlenen protestolarda Twitter, protestocuların dünya kamuoyuna ulaşmasında en etkili araç oldu. Dönemin ABD Dışişleri Bakanlığı, platformun bakım için kapatılmasını dahi erteletti.

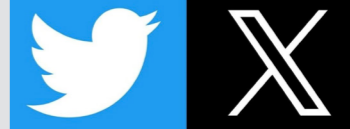
Moldova (2009): Seçimlere hile karıştırıldığı iddiasıyla 15 bin kişiyi sokağa döken protestolar, Twitter ve Facebook üzerinden örgütlendi.

Tunus ve Mısır (2010–2011): Arap Baharı'nın fitili, sosyal medyada yanan isyan kıvılcımlarıyla ateşlendi. Twitter, protesto çağrılarının yayıldığı, görüntülerin anında aktarıldığı en etkin mecralardan biri oldu.

Türkiye (2013): Gezi Parkı eylemlerinde ana akım medyanın sessizliği, Twitter'ı adeta "alternatif haber merkezi"ne dönüştürdü.

Fransa (2018): Sarı Yelekliler (Gilets Jaunes), sosyal medya üzerinden örgütlendi. Twitter'daki #giletjaunes etiketi dünya çapında milyonlarca etkileşim aldı.

ABD (2020): George Floyd'un polis tarafından öldürülmesinin ardından patlak veren "Black Lives Matter" protestoları, Twitter üzerinden küresel bir harekete dönüştü.

- **2023'te Twitter Artık "X"**
2023 yılında Elon Musk'ın platformu yeniden markalayıp "X" adını vermesiyle birlikte, mikroblog yapısı yerini daha karmaşık bir "her şey uygulaması"na bırakmaya başladı. Ancak aktivizm ve haberleşme yönü hâlâ güçlü.

- **Türkiye'de X (Twitter) Kullanım Profili (2025)**
 - Türkiye'deki X kullanıcılarının %54'ü erkek, %46'sı kadın.
 - Kullanıcıların %70'i 18–34 yaş aralığında.
 - Türkiye, X etkileşim yoğunluğunda dünya genelinde ilk 10 ülke arasında yer alıyor.
 - Akademik, medya ve siyasi çevrelerin en yoğun kullandığı platformlardan biri.

YouTube ve Evrensel Etki

- YouTube, video odaklı sosyal medya platformları arasında en yaygın erişime sahip olanı. 2025 itibarıyla platformun 2,70 milyar aylık aktif kullanıcı bulunuyor. YouTube'un toplam izleyici kitlesi, internet kullanıcılarının yarısından fazlasını kapsıyor.

Video yükleme hızı muazzam: Her dakika yaklaşık 360 saatlik video YouTube'a ekleniyor. Platformda barındırılan toplam video sayısı 5,1 milyar civarında. İzleyiciler de mobil cihazlara yönelmiş durumda: kullanıcıların büyük çoğunluğu videoları cep telefonu üzerinden izliyor

Kullanıcı demografisi açısından, erkek/kadın oranları dengeli: YouTube kullanıcılarının yaklaşık yüzde 54'ü erkek, yüzde 46'sı kadın.

Pazarlamanın Yeni Adresi: Mobil & Sosyal Medya

• 2024 yılında küresel dijital reklamcılık ve pazarlama pazarının 667 milyar dolar olacağı tahmin ediliyor ve 2026 yılına kadar 786,2 milyar dolara ulaşması öngörülmüyor .

• ABD'deki dijital reklamcılık ve pazarlama pazarının şu anda 460 milyar dolar olduğu tahmin ediliyor .

• Dijital pazarlamanın 2020-2026 yılları arasındaki bileşik yıllık büyüme oranının %9 olması öngörülmüyor.

• Dijital görüntülemenin %15,5 bileşik yıllık büyüme oranıyla, aramanın ise %12,2 oranında büyümesi öngörülmüyor. Arama, küresel dijital reklamcılık ve pazarlama pazarının %40,9'unu oluşturuyor.

• İşletmelerin %63'ü son yıllarda dijital pazarlama bütçelerini artırdı. Buna ek olarak, küçük işletmelerin %94'ü 2024 yılında pazarlama harcamalarını artırmayı planlıyor.

• 2023-2024 yılları arasında işletmeler genelinde dijital pazarlama bütçe harcamalarında %10'luk bir büyüme oranı görüldü. (wordstream2024)

Sosyal Medya Seçim Kazandırır mı?

DERS NİTELİĞİNDE KAMPANYA ÇALIŞMASI:

Başkan Trump'a Seçim Kazandıran Sosyal Medya Stratejisi: Genel Hatlar ve Yenilikler

Dijital Öncelik ve Yönelim

- Başkan Trump, sosyal medyayı ana kampanya platformu haline getirdi; geleneksel ilan ve TV reklamları yanında sosyal medya ile doğrudan kitlesiyle iletişim kurdu.
- 2024 kampanyasında sosyal medyaya ayrılan reklam bütçesinin önceki seçimlere göre daha düşük olduğu, bunun yerine influencer, içerik ortaklığı ve mikro bütçeli organik stratejilere yöneldiği rapor edildi.
- "Pro-Trump influencer'ların kampanya sürecinde aktif kullanımı", dijital propaganda yöntemlerinin kampanya stratejisinde sistematik şekilde yer aldığı anlamına geliyor.

"Project Alamo" ve Veri Odaklı Kampanya

- 2016'da Trump kampanyasının "Project Alamo" adlı veri tabanı ve reklam altyapısı sistemi kuruldu. Bu sistem, sosyal medya ve dijital reklamları hedef odaklı, kişiselleştirilmiş şekilde göndermek için kullanıldı.
- Project Alamo, sosyal medya üzerinden kullanıcılara özel reklam ve mesaj akışıyla "karanlık reklam" taktiklerini (dark posts) uyguladı. Bu tür reklamlar yalnızca belirli kullanıcılara, diğer kullanıcılar tarafından görülmeden gösterilirdi.
- Bu kişiselleştirilmiş dijital strateji, seçim bölgeleri ve demografik segmentlere özel mesajlarla direkt etki oluşturmayı hedefledi.

Influencer Kullanımı: Kimler, Neden ve Ne Kadar?

- Trump kampanyalarında doğrudan adı geçen yüksek profilli influencer'ların listesi sınırlıdır; ancak kampanyalar, özellikle mikro ve makro influencer'ları içerik dağıtımı, viral destek ve mesaj yayma amacıyla kullandı.
- Örneğin, gençlik odaklı gruplarla bağlantılı olan konservatif platformlar, TikTok, Instagram ve X'te Trump'a yönelik destek mesajları yayımladı. Bu mesajların çoğu influencer'lar aracılığıyla yeniden paylaşıldı.
- Influencer'ların, kampanya söylemlerini destekleyen video, meme, kısa mesaj içerikleri yayınlaması; güven ilişkisi kurduğu takipçi kitlesi üzerinden mesajların yayılması sağlanması amaçlandı.

Hedef Kitle Stratejileri: Kanal Seçimi ve Mesaj Uyarlaması

Hedef Kitle	Kullanılan Kanal / Platform	İletişim Taktikleri / Mesaj Uyarlaması
Gençler / Z Kuşağı	TikTok, YouTube Shorts, Instagram Reels Kısa video, meme, kimlik vurgulu içerikler, mizah, viral trend	Kısa video, meme, kimlik vurgulu içerikler, mizah, viral trend entegrasyonlar
Orta Yaş / Haber Meraklıları	X (Twitter), Facebook, haber influencer'ları	Haber odaklı mesaj, sık paylaşım, güncel olaylara hızlı tepki
Muhafazakâr ve kırsal seçmenler	Facebook grupları, yerel sayfalar, WhatsApp paylaşımları	Yerel kimlik vurgusu, geleneksel değer mesajları, mikro hedefleme
Kararsız / swing eyalet seçmenleri	Hassas konulara odaklanan özel reklamlar	Bölgesel reklamlar, aday karşılaştırmaları, ekonomi ve güvenlik temaları

Taktiklerin Etkisi ve Eleştiriler

- Trump'ın doğrudan takipçileriyle konuşan, ani tweet'leri ve sert söylemleri kampanya mesajlarını sürekli canlı tuttu. Bu sayede "haber değeri" yaratarak medya görünürlüğü sağladı.
- Influencer iş birlikleri, daha geniş ve mikro kitlelere mesajın bulaşmasını sağladı; kampanya mesajlarının "organik" yayılımını artırdı.
- Bununla birlikte bu stratejiler, dezenformasyon, manipülasyon ve gizli reklamlara yönelik eleştirileri de beraberinde getirdi. Kampanyada kullanılan "dark posts", veri kullanım sınırları, içerik doğruluğu ve algoritma manipülasyonu tartışmalar yaratmıştır.

Dijital pazarlama, 2025'in en hızlı büyüyen, talep gören iş becerisi olarak kabul ediliyor. Hatta, dijital pazarlama işlerinin 2032 yılına kadar %6 (ortalama iş büyüme oranından daha yüksek) oranında artması bekleniyor .

Edelman Güven Barometresi 2025

Medyaya Güven

Küresel iletişim ve danışmanlık firması Edelman'ın 2025 Trust Barometer raporuna göre, toplumun önemli bir kesimi artık medya kuruluşlarının doğru bilgi verdiğine inanmadığını ifade ediyor. Burada kastedilen yalnızca "haberlerin doğruluğu" değil; aynı zamanda medyanın sistematik olarak halkı bilgilendirmek mi yoksa manipüle etmek mi amacıyla çalıştığı konusundaki kuşku. Raporun "information quality" başlığı altında ölçtüğü bu unsur, kurumlara duyulan güvenin temel belirleyicilerinden biri olarak öne çıkıyor.

Katılımcılara yöneltilen sorular genellikle şu çerçevede oluyor:

- "Bu kurumun, doğru olanı yapacağına inanıyor musunuz?" veya
- "Bu kurumun verdiği bilginin güvenilir olduğunu düşünüyor musunuz?"

Özellikle medya için bu oran birçok ülkede düşüştü. Bu düşüşün sebepleri arasında şunlar yer alıyor:

- **Tarafli haber sunumu:** Özellikle politik kutuplaşmaların yoğun yaşandığı ülkelerde medya organlarının taraf tuttuğuna inanılıyor.

- **Yaygın dezenformasyon:** Sosyal medya kaynaklı yanlış bilgilerin hızla yayılması, medya güvenini zayıflatıyor.
- **Reklam ve çıkar çatışmaları:** Medyanın reklamverenlere bağımlı hale gelmesi, haberciliğin bağımsızlığına gölge düşürüyor.
- **Algoritma odaklı yayıncılık:** Dijital platformlarda en çok etkileşim alan içeriklerin, çoğu zaman bilgi kalitesi açısından zayıf olması.

Medya Güveni & Küresel Eğilimler

2025 Edelman raporuna göre, medya kurumlarına güven, çoğu ülkede düşüş gösteriyor. Raporla, halkın medya kurumlarından "100'ün doğru bilgiyi söyleme" beklentisinde ihtiyatlı davrandığı vurgulanıyor. Sosyal medya şirketlerine güven düzeyi de tarihi düşük seviyelere ulaşmış durumda; bu platformlar "en güvensiz kurumlar" arasında yer alıyor. Halk arasında güven krizi, "grievance" (şikayet, haksızlık) temalı bir ruh halinin yükselmesiyle birlikte ele alınıyor. 2025 raporu, halkın %60'ının orta ila yüksek düzeyde "kurumların dar çıkarlarına hizmet ettiği, sıradan insanları geri bıraktığı" düşüncesini benimsediğini gösteriyor.

Büyük Veri Çağında Gizlilik Krizi

- İnternet ve bağlı uygulamalar salt bir teknoloji olmaktan öte bir yaşam biçimi haline aldı. Kişisel verilerin korunması da bu yeni çağın en önemli sorunu.

- "Gizlilik" gündelik yaşamın en önemli kavramı olsa da internette atılan her adım bıraktığı veri kırıntıları bu kavrama indirilebilecek bir darbe olabiliyor. Peki ama nasıl?

- Sosyal ağlarda yapılan paylaşımlar, internette yapılan aramalar, indirilen dosyalar, ziyaret edilen siteler, tarama geçmişi ve hatta silinen bilgiler kullanıcıya dair önemli ipuçları içeriyor.

- Tüm bu bilgiler sanılanın aksine depolanıyor ve kişinin dijital ayak izleri politikadan pazarlamaya kadar pek çok amaca hizmet ediyor.

- Kişisel verilerin ticari ve siyasi amaçla kullanımı aslında yeni medya ekonomisinin de temelini oluşturuyor. İnterneti ve sosyal medya sitelerini kullananların pek çoğu dijital geçmişlerinin depolandığından ve hatta bu bilgilerin satıldığından habersiz. Facebook'un imza attığı skandal verilerin usulsüz bir şekilde nasıl üçüncü kişilerle paylaşıldığını gözler önüne sermesi bakımından önemli bir vaka. Bu yaşananlar küresel ölçekte etik tartışmalarını da beraberinde getiriyor.

İnternette atılan her adım veri olarak depolanıyor.

Global Big Data Pazarı ve Büyüme

"Big Data" kavramının sınırları tam bilinmiyor. Farklı araştırma kuruluşları pazar büyüklüğü ve büyüme oranı tahminleri arasında uyumsuzluk bulunuyor. Veri üretim tahminleri genellikle "oluşturulan + tüketilen + kopyalanan + depolanan" veri toplamı üzerinden yapılıyor; bu nedenle "gerçek yeni veri" ile "çoğaltılmış veri" arasındaki farkı analiz etmek önemli. Büyük veri miktarları yalnızca teknik değil toplumsal bir sorun: veri altyapısı, depolama kapasitesi, analiz becerileri ve gizlilik/etik standartlar baskı altında kalıyor.

Dünya çapındaki "big data" pazarı yaklaşık USD 327,26 milyar (2023) olarak tahmin ediliyor. 2030'a kadar yıllık bileşik büyüme oranı (CAGR) yüzde 14,9 olarak öngörülüyor. 2024 boyunca, dünya çapında her gün yaklaşık 402,74 milyon terabayt veri üretiliyor (oluşturulan, depolanan, kopyalanan ve tüketilen). Bu miktar, yıllık toplamda yaklaşık 147 zettabayt veri üretimine karşılık geliyor. 2025 yılında toplam veri üretiminin 181 zettabayt civarına çıkabileceğini gösteriyor.

Julian Assange, açıkladığı belgelerle büyük yankı uyandırdı.

Wikileaks'den Dökülen Belgeler

Julian Assange'ın 2006 yılında kurduğu Wikileaks'in en ses getiren işi, ABD hükümetinin gizli diplomatik görüşmelerini yayınlaması oldu. ABD'nin Ortadoğu'daki faaliyetlerini, Irak'taki gizli işlerini açığa çıkaran bu belgeler, tüm dünya için şok ediciydi. Sitenin merkezi İsveç Stockholm'de sıkı korunan bir yeraltı sığınağında faaliyet gösteriyordu.

- Site 2008'de İsviçre bankası Julius Baer'in belgelerini yayınladı.
- 2009'da Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) bir ilaç grubuyla yaptığı usulsüz işleri ortaya çıkardı.
- Aynı yıl Trafigura şirketinin zehirli atıkları Fildişi Sahilleri'ne bıraktığını gösterdi.

- 2010'da Afganistan'daki savaşla ilgili 76 bin gizli belge ve Irak'taki savaş hakkında 392 bin dosyalık bir başka arşivi yayımladı.
- 2015 tarihinde The Saudi Cables kod adıyla, "çok gizli" olarak tasnif edilmiş 500.000 Suudi Arabistan dokümanı paylaştı.
- 2015 yılında magazin dünyasında popüler olan ancak iç yapısı pek bilinmeyen Scientology tarikatının kâr elde atmacını ortaya koyan belgeleri yayımladı.
- 2016 yılında ABD'deki başkanlık seçimleri tartışmasına dahil olarak Demokrat Parti ve başkan adayları Hillary Clinton ile ilgili bir dizi belgeyi yayımladı. Ayrıca Clinton'ın kişisel e-posta adresinden yaptığı resmi yazışmalar da yayımlandı.

Julian Assange

20'li yaşlarda uzman bir bilgisayar programcısı olarak ün yapan Assange, NASA'nın bilgisayarlarına protesto cümleleri yazarak hacker'lıktaki başarısını kanıtladı. Hayat hikayesi "The Fifth Estate" adıyla sinemaya da uyarlanan Assange, siyasi sığınmacı olarak Londra'da bulunan Ekvador büyükelçiliğinde yaşadı.

İsveç mahkemesi, 2017 yılında Assange hakkındaki davaları düşürdü. Ekvador, Assange'ın siyasi iltica başvurusunu kabul etti ve vatandaşlık verdi. Ekvador hükümeti tarafından Mart 2018'de yapılan açıklamada, sosyal medyadan gönderdiği mesajlarla ülkenin uluslararası ilişkilerini tehlikeye attığı için Assange'ın internet erişiminin kesildiği bildirildi. Ekvador'un verdiği sığınma hakkını geri çekmesinin ardından ülkenin Londra'daki büyükelçiliğinde gözaltına alınan Assange, Westminster Ceza Mahkemesi tarafından kefaletle serbest bırakılma şartlarını ihlal ettiği gerekçesiyle tutuklandı.

Haziran 2024'te Assange ile ABD savcıları arasında bir suç itirafı anlaşması yapıldı. "zamanında cezalandırma (time-served)" adı verilen uygulamayla, önceki ceza süresi dikkate alınarak serbest bırakılma imkanı tanındı. Ülkesi Avustralya'ya döndü. Serbest kaldıktan sonra Assange, 2025'te Cannes Film Festivali'nde gösterilen "The Six Billion Dollar Man" adlı belgeselin tanıtımında yer aldı. Film, onun dosyalarını, baskı süreçlerini ve gazetecilik ile devlet arasındaki gerilimi ele alıyor.

Gazetecilik meslek örgütleri kararın uluslararası düzeyde ifade özgürlüğü için kritik bir eşiği temsil ettiğini vurguladı. Yine de Assange üzerindeki iade ve yasal süreçler tamamen kapandı demek mümkün değil.

Snowden, ABD'yi Sarstı

Eski bir CIA ajanı Amerikan Ulusal Güvenlik Servisi'nin yürüttüğü operasyonu açığa çıkardı.

İstihbarat sızıntılarının gündeme damgasını vurduğu 2013 yılının en çok konuşulan isimlerinden biri Edward Snowden'di. Eski bir CIA ajanı olan Snowden, savunma sanayi sektöründe faaliyet gösteren Booz Allen Hamilton şirketinde çalışıyordu. Çalıştığı dönemde eline geçen belgelerden yola çıkan Snowden, Amerikan Ulusal Güvenlik Servisi'nin (NSA) gizli yürüttüğü bir operasyonu ortaya çıkardı.

PRISM adı verilen bu sistemle küresel çapta bir dinleme ve izleme faaliyeti yürüten NSA'nın basına sızan programı büyük sansasyona neden oldu. Zaman içinde PRISM ile ilgili yeni skandallar ortaya çıktı. Casusluk amacıyla komplo oluşturmak ve hükümet malının çalınması suçlamalarıyla Snowden'e davalar açıldı. Adil yargılanmayacağını düşünüp ülkeyi terk eden Snowden, başta Latin Amerika'ya kaçmayı düşünüyorken Julian Assange'ın tavsiyesiyle Rusya'ya gitti. 2013 yılından bu yana Rusya'da geçici sığınmacı olarak kalıyor.

TikTok -ABD, 2025

ABD Kongresi, TikTok'u yabancı bir "muhalif kontrol edilen uygulama" ilan eden PAFACA yasasını çıkardı. Çinli ByteDance'e ait TikTok ve içerik üreticileri, bu yasanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini savunarak hukuki mücadeleye girişti. Ancak Yüksek Mahkeme, yasa'yı anayasaya uygun buldu. Bu karar, ulusal güvenlik gerekçesiyle sosyal medya uygulamalarının sansüre tabi tutulabileceğini onayladı.

Teknoloji Savaşları

Teknoloji ve bilgi üzerinden şekillenen yeni dünya düzeninde dev şirketler kendi pozisyonlarını korumak adına radikal çözümlere başvuruyorlar. Bunun en güzel örneklerinden biri de Huawei.

Yeni nesil bilgi ve iletişim teknolojilerine yaptığı büyük yatırımların geri dönüşünü yıllık 100 milyar doları aşan gelir şeklinde alan Huawei, ksa zamanda başta ABD olmak üzere pek çok sanayileşmiş ülkenin hedefi haline geldi. Rakipleri finansal açıdan zor günler yaşarken dünya çapında büyük satış rakamlarına ulaşan Huawei'ye karşı rakip ittifaklar ve yaptırımlar ortaya çıktı. ABD Başkanı Donald Trump, ABD'li şirketlerin, ulusal güvenlik riski oluşturan şirketler tarafından üretilen telekomünikasyon ekipmanlarını kullanmalarını yasaklayan başkanlık kararnameyi imzalayarak savaşın fitilini ateşledi. Bu kararla hükümet onay vermeden, Huawei'nin ABD şirketlerinden parça ve teknoloji alması yasaklanmış oldu.

ABD'nin yaptırımları Çin tarafında da karşılık buldu. Çinliler ticaret savaşları yüzünden giderek daha az ABD ürünlerini tercih ederken, özel olarak Huawei'ye sahip çıkmaya başladı. Çinlilerin Apple markalı akıllı telefonlardan vazgeçmesiyle Huawei markalı akıllı telefonların satışları yüzde 130 oranında arttı.

Yeni medya platformları günümüzün haber merkezleri.

Teknoloji ve yeni medya ile vatandaş gazeteciliği arttı.

Yeni Medya

Mobil cihazlar ve sosyal medya platformlarıyla bilgiyi kaydedip paylaşma kolaylığı, özellikle 2010'dan itibaren, yeni bir kavramı hayatımıza soktu: Yeni Medya. Günümüzün sosyal medya kullanıcıları, gündemi, haber merkezi ya da geleneksel mecralar yerine sosyal medyadan ya da geleneksel mecranın dijital versiyonlarından takip eder hale geldi. Bu süreçte vatandaş gazeteciliği de önem kazandı. Pek çok gazetenin dijital versiyonlarında vatandaşlardan gelen haberlere özel bölümler ayrıldı. En ilgi çeken ise vatandaşlar tarafından yüklenen videolar oldu.

- Medya/iletişim ve teknoloji birbirinden bağımsız düşünülüyor.
- İletişim araçlarında uzmanlaşma geliyor.
- Sosyal medya ve içeriklerini kullanıcıların oluşturduğu siteler öne çıkıyor.
- Basılı gazetelerin tamamının artık bir web sitesi var.
- Geleneksel haber ajanslarının yerini online haber ajansları alıyor. Gazeteciler habere ulaşmak için online ajansları daha sık tercih ediyor.
- Bu değişim sürecinde bilginin kalitesi ve doğruluğu tartışılmaya başlandı.

Veri Haberciliğine Web Desteği

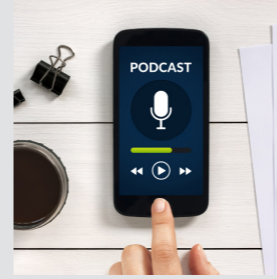
Veri gazeteciliği süreçlerinde veri kazıma, analiz etme ve veri görselleştirme vb. imkânlar sunan web tabanlı araçlar ve yazılımlar gazeteciler için cazip birer araç haline geliyor.

Workbench, daha sofistike, şeffaf ve yeniden üretilebilir veri gazeteciliği pratiklerini desteklemek için Columbia Üniversitesi Gazetecilik Okulu tarafından hayata geçirilen bir veri gazeteciliği projesi.

Workbench kendini veri gazeteciliği platformu olarak tanımlıyor çünkü web'den veri kazıma (import.io), veri temizleme (open refine) ve veri görselleştirme (Tableau, Data Wrapper, Flourish, Infogram vb.) işlevlerinden sadece birine sahip araçların aksine tüm bu fonksiyonları aynı çalışma ekosisteminde birlikte sunuyor. 2018 yılının başlarında beta sürümüyle kullanıcılara sunulan Workbench ücretsiz ve açık kaynak olarak geliştiriliyor.

İçeriğin Sesli Hali: PodCast

Yeni medya ve interaktif iletişimin gelişimi şüphesiz ki bilgiye ulaşmak konusunda yeni imkanlar sunuyor. Tüketmek istediğimiz içeriğin kendisini seçebiliyor, üstelik o içeriği bir akışa bağlı kalmadan, istediğimiz an alabiliyoruz. Aslında Podcast çok da eski bir terim değil. 2000'li yılların başlarında Apple iPod sözcüğünde bulunan Pod (Kapsül) ve Broadcast (Canlı yayın) kelimelerinin birleşiminden elde edildi.

PodCast: Üretimi kolay, içeriği zengin bir format.

İlk olarak iPod kullanıcılarının faydalanması amacıyla geliştirilmeye birlikte zamanla diğer cihazlara da taşındı. Sportif alanlardan çizgi romanlara, edebiyata, otomobile ve filme kadar pek çok konuda podcast var. PodCast, içerikte ve zamanda esneklik sunan yeni bir sesli içerik türü olarak öne çıkıyor.

Bilginin aktarımı ve endüstriyel anlamda üretiminin kolay olması, taşınabilirliğinin diğer bütün formatlara göre basitliği ile birleşince PodCast'e duyulan ilgi artıyor. New York Times ve benzeri diğer medya kuruluşları da bu yeni türde içerik üretme fırsatını kaçırmadı. Bu popülerlik yalnızca kurumların katılımıyla sınırlı kalmadı, gazeteciler de bir yandan kendi PodCast'lerini yayınlıyorlar.

Podcast, kökünü radyo yayıncılığından almış olsa da, dünya genelinde radyo yayınlarını geride bıraktığı söylenebilir.

Aranıyor: İnovasyon ve Üyelik Editörü

Bugün içeriğe ulaşmanın onlarca farklı yolu varken, yayıncılar sadık okur-izleyen kitlesine sahip olabilmek ve gelir kazanmak için pek çok yol deniyor. Bu durum beraberinde her gün daha fazla yayıncının nereden bulacağını bilmediği yeni bir meslek tanımını da beraberinde getiriyor: Üyelik Editörlüğü.

Quartz, The Guardian ve The Atlantic gibi yayıncılar çoktan bu pozisyonu doldurmuşlar (Guardian'ın yıllardır bu pozisyonda bir çalışanı var). Son altı aydır da HuffPost ve BuzzFeed News'dan The Intercept ve Texas Tribune gibi daha uzmanlaşmış sitelere kadar birçok yayıncı üyelik editörü rolü için iş ilanı verdi. HuffPost, "Üyelik ve İnovasyon Şef Editörü" ilanı ile "yeni bağlantılar ve bildirim stratejileri yaratabilecek" birini ararken Quartz'ın "Üyelik Editörü" ilanı "ücretli üyelik sahibi okurlar için yaratıcı ve güçlü editöryal yöntemler" tanımlamaya odaklanıyor. BuzzFeed ve Intercept'in paylaştığı ilanlardaki öncelik ise abonelik oranını yükseltmek.

Yalan haber paylaşımı sosyal medyada daha fazla.

Büyük Sorun: Yalan Haber

Sosyal medyanın bir haber alma aracı haline dönüştüğü günümüzde "yalan haber" kavramı da literatürdeki yerini sağlamlaştırdı.

Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) tarafından yürütülen ve 2006-2016 yılları arasında toplam 126.000 haberin Twitter'daki yayılımını inceleyen araştırmada, doğru olmayan haberlerin sosyal medyada paylaşılma ihtimalinin doğru haberlere göre %70 daha fazla olduğu sonucu ortaya konuluyor.

Oxford Üniversitesi Reuters Enstitüsü'nün dezenformasyon ve yanıltıcı haber konusunda 37 ülkede yaptığı Dijital Haber Raporu'na göre ise Türkiye %49 ile bu alanda en çok dezenformasyona uğrayan ülke. Reuters'in araştırmasına Türkiye'den katılan her iki kişiden biri sosyal medyada yalan haberle karşılaştığını söylüyor.

Dijital Haber Raporu'nda Türkiye'yi Avrupa ülkeleri arasında %44 ile Yunanistan, %42 ile Macaristan, %38 ile Romanya takip ediyor.

"Fake-news" yani sahte haber ifadesinin en yaygın olarak kullanıldığı Amerika Birleşik Devletleri'nde bu oran %31. Yanıltıcı ve sahte haberlerin en az görüldüğü ülkeler ise Almanya, Danimarka, Hollanda ve İngiltere olarak tespit edildi

Sahte haberlerle mücadele için ilk adım Google'dan geldi. Google, "fact-check" özelliğini devreye sokarak internette dolaşan sahte haberlerin belirlenmesini ve sanal ortamdan kaldırılmasını hedefliyor. Her gün yayınlanan binlerce haberin kontrolden geçirilmesi ile okuyucuların bu içeriklere maruz kalmaları engelleniyor. Özetle bir "doğruluk süzgecinden" geçirilecek haberler, doğruluğu onaylandıktan sonra okuyucuya sunuluyor.

Facebook da tıpkı Google gibi sahte haberlerle mücadele başlatan şirketlerden biri. Haberlerin tepesindeki 'i' ikonuna tıklayarak kullanıcılar, habere dair Wikipedia makalelerini, ilgili haberleri ve söz konusu haberin daha önce nerelerde ve kimler tarafından paylaşıldığını belirten bir harita gösteriyor. Söz konusu güncelleme ABD'deki Facebook kullanıcılarına sunulmaya başlandı.

Milyonlarca Kişisel Medya: Blog'lar

Bloglar bugün önemli bir bilgi ve haber kaynağı.

•Yeni dönemin en önemli özelliklerinden biri, içeriğin bizzat kullanıcılar tarafından oluşturulması. Time dergisinin 2006 yılında internet kullanıcılarını "yılın kişisi" olarak seçmesi, internet üzerindeki kullanıcının hem tüketici hem de üretici konuma geldiğinin bir kanıtı. Bunun en güzel örneği ise blog'lar. İlk kez 1999'da ortaya çıkan bu mecra, ses ve video ekleme gibi özelliklerle gelişti. Technorati.com'un verilerine göre dünyada her gün 175 binden fazla yeni blog yaratılıyor.

• İnternette günlük tutma fikriyle başlayan bloglar, bugün önemli birer bilgi ve haber kaynağı.

Politika, pazarlama, yemek, internet, ekonomi, tasarım, fotoğraf vb. konularda odaklanmış blog'lar bulunuyor. Türkçe olarak yayınlanan blog'larda en fazla ilgiyi gezi, yemek ve blogger eklentileri konulu blog'lar çekiyor, sayı olarak ise bilgisayar blog'ları göze çarpıyor.

• Şirketlerin haberlerini daha samimi bir dille duyurdukları blog'lar, dünyada giderek önem kazanıyor. Örneğin Microsoft çalışanları, samimiyetlerine inandırmak için ara sıra rakip firmaların ürünlerini övüyor hatta reklamını yapıyor.

CEO'lar da Blog Yazar

• Blog'lar, en bağımsız medya olarak nitelendiriliyor. Hatta bunun çok daha ötesinde... İnsanların medyaya yanıtı! General Motors eski Başkan Yardımcısı Bob Lutz, kendi blogunda yaptığı ilk yayında "İnternet çağında herkes gazeteci olabilir" diyor.

Sun Microsystems eski Başkanı ve CEO'su Jonathan Schwartz, "Bir gazeteci benim blog'um hakkında yazarken, ben de onun gazeteciliği üzerine blog yayını yapıyorum" diyor. Dallas Mavericks basketbol kulübünün başkanı Mark Cuban daha açık sözlü: "Blogum esas olarak medyaya bir cevap. Dört saat boyunca yapılan röportajların, söyleşinin ruhunu öldüren 500 kelimelik raporlara dönüştürülmesinden usanmıştım. Bu gibi durumlar blog yayınına başlamamı hızlandırdı."

Yapay zeka; makinelerin öğrenme, anlama, akıl yürütme, karar verme gibi insan benzeri bilişsel süreçleri taklit etmesi veya desteklemesi üzerine kurulu bir teknoloji

Yapay Zeka Tarihçesi

Antik çağlardan itibaren “yapay varlık” fikirleri mit, felsefe ve edebiyatta yer aldı.

Alan Turing & Turing Testi (1950): “Makineler düşünebilir mi?” sorusu ortaya atıldı.

Dartmouth Konferansı (1956): John McCarthy ve bilim insanları “artificial intelligence” terimini resmen tanıttı.

Uzman sistemler dönemi (1980’ler): Kural tabanlı sistemler belirli alanlarda (tıp, mühendislik) karar destek sistemleri olarak kullanıldı. YZ Kışları (AI Winter): Beklentilerin karşılanmaması, finansal kesintiler ve araştırma düşüşleri yaşandı.

Makine Öğrenmesi & Derin Öğrenme Yükselişi (2000’ler): Büyük veri, hesaplama gücü ve algoritmalarla YZ yeniden ivme kazandı. Generative AI Çağı (2020’ler ve sonrası): ChatGPT, DALL-E gibi modellerin gelişmesiyle YZ, yaratıcı üretime ve doğal dil anlayışına ulaştı.

Türkiye’de Yapay Zeka Ekonomisi & Kullanım Verileri

- **Türkiye’de kullanım oranı (2025):** YZ araçları kullanan bireylerin oranı yaklaşık yüzde 19,2.
- **Firma düzeyinde kullanım:** İşletmelerin yüzde 7,5 YZ’yi operasyonel süreçlerinde kullanıyor (özellikle büyük şirketlerde oran daha yüksek).
- **Ekonomik katkı tahmini:** Türkiye için generatif YZ’nin on yıl içinde GDP’ye %5 katkı sağlayabileceği öngörülüyor (~ USD 50-60 milyar)
- **Demografik yapı:** YZ kullanımında genç nüfus lider, eğitim düzeyi yüksek bireylerde kullanım oranı daha yüksek.
- **Kamu politikası ve eylem planları:** Türkiye, Ulusal AI stratejileri hazırlıyor.
- **YZ ekosistemi:** 66 yerli girişim AI patent başvurularında aktif.
- **Kurumsal uygulamalar:** Bilişim, finans, perakende sektörlerinde YZ entegrasyonu.
- **Erişimi ve dijital dönüşüm:** YZ altyapıları, insan kaynağı eğitimi, veri altyapısı yatırımları.

Yapay Zeka ve Gelecek Endişeleri

Beklentiler Temel olarak şu başlıklarda toplanabilir;

- **YZ - Robotik entegrasyonu:** Fiziksel dünyayla etkileşim.
- **Otonom sistemler:** Araçlar, lojistik, dronlar.
- **Genetik ve biyoteknoloji:** Kişiselleştirilmiş tıp, biyolojik veri analizi.
- **GenAI evrimi:** Daha geniş bağlam, daha az veri ile öğrenme, çok modal modeller.
- **İnsan-makine iş birliği:** YZ’nin tamamlayıcı gücü olması, değil rakip.

Yapay zekanın (YZ) hızla ilerlemesi, insanlık tarihinin en kapsamlı teknolojik dönüşümünü tetikliyor. Ancak bu ilerleme, beraberinde hem varoluşsal hem de toplumsal ölçekte ciddi sorular getiriyor.

YZ yalnızca üretim biçimlerini, meslekleri veya iletişim yöntemlerini dönüştürmekle kalmıyor; aynı zamanda insanın “kontrol” duygusunu yeniden tanımlıyor. Bu yüzden, her büyük yeniliğin arkasında olduğu gibi, YZ çağının arkasında da gelecek endişesi var.

Bir diğer kaygı, ekonomik dönüşümün insana etkisi. YZ destekli otomasyonun, işgücünü ciddi biçimde yeniden şekillendireceği açık. Bazı meslekler tamamen ortadan kalkarken, yeni beceriler ve alanlar doğacak. Ancak bu dönüşümün hızı, toplumların adaptasyon hızını geride bırakabilir. Eğitim sistemleri henüz bu dönüşüme uyum sağlayamamışken, işsizliğin ve gelir eşitsizliğinin artması muhtemel. YZ’nin kazandırdığı verimlilik, eğer adil biçimde paylaşılmazsa, yeni bir “teknoloji elitizmi” yaratabilir.

Yapay Zeka Aktörleri ve Etki Alanları

- **OpenAI:** GPT serisi ile doğal dil üretiminde lider.
- **Google DeepMind:** Örneğin AlphaGo, protein yapı tahmini (AlphaFold) gibi atılımlar.
- **Microsoft:** OpenAI ile iş birlikleri; Azure AI altyapısı.
- **Amazon, Meta, Apple:** YZ’yi ürünlerine entegre eden büyük teknoloji şirketleri.
- **Akademik kurumlar & araştırma enstitüleri:** Üniversiteler, YZ araştırmalarının merkezi.
- **Türkiye özelinde:** YZ girişim şirketleri, TÜBİTAK, üniversite araştırma merkezleri.

Yapay Zeka ve Güvenlik Konuları

- **Adversarial saldırılar:** Model manipülasyonu ile yanlış karar üretme.
- **Veri gizliliği & kişisel veri kullanımı**
- **Algoritmik önyargı (bias)**
- **Kara kutu / karar açıklanamama**
- **Regülasyon ve hukuk:** Türkiye’de AI mevzuatı öneri süreçleri, sorumluluk ve denetim.

İletişimdeki gelişim ve çeşitliliğin toplumsal iz düşümü

MÖ 3200 – Yazının Bulunuşu

Toplumsal İz Düşümü: Kayıt Altında Bir Dünya Yazının keşfiyle birlikte insanlık ilk kez belleğini dışsallaştırdı. Hafıza, artık sadece anlatılara değil; kil tabletlerde kalıcılığa kavuştu. Mülkiyetin, iktidarın ve dini düzenin yazı yoluyla meşruiyet kazandığı bu çağ, aynı zamanda hesap tutmanın da doğuşuydu. Toplumlar yöneten-yönetilen ayrımı yazıyla pekişti.

Kim? Sümer Rahipleri – Yazıyı icat edenler arasında sayılırlar. Tapınak muhasebesi, ilk kamu kayıt sistemini oluşturmuştur.

1450 – Matbaanın İcadı / Gutenberg

Toplumsal İz Düşümü: Bilginin kilise ve saraydan çıkıp halka ulaşmasını sağladı. Reformasyon'un arka planında bilgi eşitliğinin doğuşu vardı. Eğitim sistemlerinde seferberlik başlatıldı.

Hayat Eskisi Gibi Olmadı: Okuma-yazma oranları yükseldi. Fikir suçları ve sansür kavramları bu dönemle başladı.

Kim? Erasmus (1466–1536) – Matbaa sayesinde Avrupa'nın ilk kamu entelektüellerinden biri haline geldi. Humanizmin içerikle buluşmuş ilk örneğiydi.

1837 – Elektrikli Telgraf

Toplumsal İz Düşümü: Mesafesiz Haber Telgraf ile haberin hızı, insanın fiziksel hareketinden bağımsızlaştı. Özellikle savaş ve finans alanlarında "ilk davranan kazanır" çağı başladı. Gazetecilik telgrafla şekillendi; kısa, öz ve çarpıcı yazı dili doğdu. Ancak aynı zamanda dezenformasyonun da ilk örnekleri ortaya çıktı.

Kim? Samuel Morse – Mors alfabesiyle yalnızca iletişim değil, "bilginin kodlanması" kültürünü başlattı.

1876 – Telefonun İcadı / Graham Bell

Toplumsal İz Düşümü: Zaman ve mekân kavramı yeniden tanımlandı. İlk defa "eş zamanlı" konuşma mümkün oldu. İnsan ilişkilerinde hız baskısı oluştu. Toplumlar yöneten-yönetilen ayrımı yazıyla pekişti.

Kim? Helen Keller (1880–1968) – İşitme ve konuşma engellilerin iletişim hakkı için telefona alternatif sistemlerin geliştirilmesine öncülük etti.

1926 – Televizyon

Toplumsal İz Düşümü: Koltuktan Yönetilen Dünya Televizyon, bilgi iletimi ve eğlencenin ev içindeki mutlak ekranı oldu. Siyasal ikna, tüketim kültürü ve aile içi zaman yönetimi televizyonun ritmine bağlandı. Kamuoyunun ilk kez "görsel hikâyelerle" şekillendiği dönem başladı.

Kim? John Logie Baird – Televizyonun mucidi olarak bilinir; ancak onun bulduğu şey yalnızca ekran değil, "bakılan hikâyeydi".

İletişim teknolojilerindeki devrim niteliğindeki gelişmeler bireyi ilk kez zamandan ve mekandan özgürleştirdi. Bu dönüşüm yalnızca haberleşme biçimimizi değil, düşünme hızımızı, duygu paylaşımımızı, toplumsal örgütlenmeleri hatta kimliğimizi yeniden tanımlamamıza vesile oldu. Birkaç örnekle iletişim dönüşümünün hayal etmekte güçlük çektiğimiz uzantısını göstermek istiyoruz. Gelecekte bunların sayısı ve etkisi çok çok aratacak kuşkusuz...

1991 – World Wide Web

Toplumsal İz Düşümü: Bilgiye erişimin demokratikleşmesiyle birlikte medya tekeli çözüldü. Ancak bilgi kirliliği ve sahte içerik de bu dönemde yaygınlaştı.

Kim? Aaron Swartz (1986–2013) – Açık kaynak hareketinin simge ismi. Bilginin herkesin hakkı olduğunu savundu. İnternetin etik ruhunu temsil etti.

2007 – iPhone ve Akıllı Telefonlar

Toplumsal İz Düşümü: Tüm dünya "cebe" girdi. Birey ilk kez medya üreticisi oldu. Mobil bağımlılık ve dikkat dağınıklığı tartışmaları başladı.

Hayat Eskisi Gibi Olmadı: Aile içi iletişim, sosyal ilişkiler, dikkat süresi ve çocuk gelişimi gibi alanlarda dramatik dönüşümler yaşandı.

Kim? Sherry Turkle – "Yalnız Kalabalıklar" kitabının yazarı. Akıllı telefonların bireyin iç dünyasını nasıl izole ettiğini erken uyarı ile gösterdi.

2023 –Yapay Zeka

Toplumsal İz Düşümü: Bilginin üretim şekli değişti. Öğrenme, yaratma, iletişim süreçleri yapay zekâ ile hibrit hale geldi. "Kimin yazdığı" sorusu gündeme geldi.

Gelecek Riski: Derin sahtelikler (deepfake), otomatik manipülasyon ve entelektüel tembelleşme.

Kim? Joy Buolamwini – AI sistemlerinde önyargı ve etik üzerine çalışan bilim insanı. Teknolojinin adaletsizliğini gösteren öncü araştırmalarıyla tanınıyor.

ChatGPT

Toplumsal İz Düşümü: Bilgi Üretiminin Otomasyonu

İlk defa makineler sadece bilgi taşımakla kalmadı, üretmeye başladı. Öğrenciler ödevleri, çalışanlar raporları, yazarlar taslakları yapay zekâdan talep etmeye başladı. Entelektüel emek yeniden tanımlanıyor. İnsan-makine ortak üretimi hem bir potansiyel hem bir etik sorun haline geldi.

Kim? Sam Altman – OpenAI CEO'su olarak üretken yapay zekânın küresel yayılımında en etkili figürlerden biri. Teknoloji-politika ekseninde aktif rol oynuyor.

“İçerik Gelişimi: Geçmişten Geleceğe Sistematik Bir Yorum”

Bu çalışma, iletişimin ve içerik üretiminin tarih boyunca yalnızca araçlar üzerinden değil; aynı zamanda eşitsizliklerin yeniden tanımlandığı, bilgiye erişimin dönüştüğü ve toplumların kültürel dokularının yeniden şekillendiği çok katmanlı bir süreci yansıttığını göstermektedir.

Her dönemde ortaya çıkan iletişim teknolojileri; yalnızca bilgi aktarımını değil, ekonomik sistemleri, bilimsel keşifleri ve sosyal kapsayıcılığı da etkileyen yapısal kırılmalar yaratmıştır. Bu belgede, içerik üretiminin salt teknolojik evrim değil; toplumsal ve zihinsel bir dönüşüm olduğu fikri merkeze alınmıştır.

Hazırladığımız bu indeks, iletişim tarihine kronolojik olduğu kadar nedensel ve sonuç odaklı, sistematik bir yaklaşım sunuyor. İletişimin; bilimsel üretimi nasıl hızlandırdığı, ekonomiyi nasıl yeniden şekillendirdiği ve toplumsal eşitsizlikleri nasıl dönüştürdüğünü tarih sırasına diziyor.

Bu belge, iletişimi ve içeriği sevdirmeye ve bu konuda farkındalık yaratma çabamız. Gelişmelere iltişimci gözüyle bakma çağrısı diyebiliriz: Geleceği okuyabilmek için geçmişi anlamak gerekiyor. Geleceği şekillendirebilmek için ise içeriğin potansiyelini doğru konumlamak şart.

Yaprak Özer, Kurucu – İndeks İletişim ve İçerik Ajansı

İçerik ve iletişim anlık değişim göstermektedir.
Bu yayın sonu olmayan bir araştırmada bir damladır.
İlgililere referans ve ilhan olmasını dileriz.

Kaynakça

1. FELSEFE & POLİTİK DÜŞÜNCE

Isaiah Berlin

Negatif ve pozitif özgürlük kavramlarıyla modern liberal teorinin ayırım noktalarını belirlemiştir. Farklı düşünce sistemlerine hoşgörü ve çoğulculuk fikriyle özellikle iletişim ve siyaset tartışmalarında referans alınır.

Niccolò Machiavelli

Gerçekçiliğiyle tanınan "Prens" eseri, iktidarın nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğü konusunda hâlâ geçerliliğini koruyan bir metindir. Stratejik iletişim, güç ve algı yönetimi üzerine çalışmalarda temel kaynaklardan biridir.

John Stuart Mill

İfade özgürlüğü, kadın hakları ve faydacılık gibi konulardaki çalışmalarıyla liberal düşüncenin kurucu figürlerinden. Özellikle medya ve fikir özgürlüğü üzerine çalışanlar için temel referanstır.

Leo Strauss

Modernlikle klasik siyaset felsefesi arasındaki kopuşu tartışır. Metin okuma ve hermeneutik alanındaki etkisiyle siyasal söylem analizi yapan araştırmacılar için önemli bir figürdür.

Karl Marx

Ekonomik altyapı ve toplumsal üstyapı ilişkisini ele almasıyla sosyal teori, medya eleştirisi ve sınıf analizinde vazgeçilmezdir. Bugünün veri kapitalizmi tartışmalarında da hâlâ aktif biçimde referans verilir.

Hannah Arendt

Totalitarizm, kötülüğün sıradanlığı, kamu alanı gibi kavramlarla siyaset felsefesine yeni perspektifler kazandırmıştır. Siyasal iletişim ve kriz dönemlerinde liderlik analizleri için özel öneme sahiptir.

Jurgen Habermas

İletişimsel eylem kuramıyla, demokrasi, medya ve kamusal alan tartışmalarının teorik çerçevesini kurmuştur. Hem medya teorisi hem demokratik yönetim araştırmaları için kilit isimdir.

2. SOSYOLOJİ, İLETİŞİM & MEDYA TEORİSİ

Marshall McLuhan

"Medium is the message" sözüyle, medyanın yalnızca içerik değil form olarak da toplumu şekillendirdiğini öne sürmüştür. Dijital çağda platformların etkisini analiz eden herkesin dönüp bakması gereken isimdir.

Stuart Hall

Kültürel çalışmaların kurucularındandır. Kodlama-kod açma modeliyle medya içeriklerinin nasıl anlamlandırıldığını analiz etmiştir. Kimlik, temsil ve ırk konularında derinlemesine içerik üretimi için vazgeçilmezdir.

Pierre Bourdieu

Alan, habitus, sermaye gibi kavramları sosyal ve kültürel analizde devrim yaratmıştır. Medya, eğitim, sanat ve siyaset alanlarında güç ilişkilerini analiz etmek isteyen herkes için yapı taşlarındandır.

Zygmunt Bauman

Modernliğin akışkan doğasını tanımlayarak dijital çağın güvencesizliğini, kimlik arayışlarını ve ilişki biçimlerini yorumlamıştır. Veri toplumunda bireyin yalnızlaşması gibi konulara öncülük etmiştir.

Sherry Turkle

Teknoloji ve insan ilişkisi üzerine psikolojik ve sosyolojik çalışmalar yapmıştır. Sosyal medya, dijital yalnızlık, benlik algısı gibi konuların öncülerindendir.

Manuel Castells

"Ağ Toplumu" teorisiyle küresel iletişim ağlarını, dijitalleşmenin ekonomi ve siyaset üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Veri çağında dijital altyapının ve toplumsal değişimin ilişkisini anlamak için temel figürdür.

3. TÜRKİYE'DEN DÜŞÜNÜR, BİLİM İNSANI & ARAŞTIRMACILAR

Şerif Mardin

Merkez-çevre, cemaatçilik, toplumsal yapılar gibi kavramlarla Türkiye'nin modernleşme sürecini anlamaya çalışmıştır. Din, siyaset ve toplum ilişkisini analiz edenler için referans noktasıdır.

Cahit Tanyol

Yerel sosyolojik tahlillerle kırsal Türkiye'nin kültürel kodlarını çözümlenmiştir. Bugünün yerel algı çalışmaları için tarihsel bağlam sunar.

Mübeccel Kıray

Toplum ve sanayi ilişkilerini, değişim süreçlerini analiz etmiştir. Saha temelli Türk sosyolojisi açısından dönüm noktasıdır.

Atilla Yayla

Liberal düşünceyi Türkiye'ye taşıyan isimlerden. Düşünce özgürlüğü, anayasal sistemler ve bireysel haklar alanında fikir üretmiştir.

Alev Alatlı

Toplumsal analiz, kültürel kimlik ve ahlaki tartışmalarla edebiyat ve felsefeyi birleştiren özgün bir ses. Sosyo-politik analizlerde Türkiye'nin kendine özgü yapısını kurumsallaştırmıştır.

4. ULUSLARARASI ARAŞTIRMA MERKEZLERİ & VERİ KAYNAKLARI

Pew Research Center (ABD)

Dijital medya, toplum yapısı, küresel değerler, demografi gibi konularda güvenilir ve geniş veri setleri sunar. Akademik içerik üretiminde sıklıkla referans gösterilir.

Statista (Almanya)

Grafikler, istatistiksel analizler ve pazar araştırmalarıyla içerik destekli sunumlar ve medya projeleri için kaynak sağlar.

Our World in Data (Oxford Üniversitesi)

Makroekonomik verilerden sağlık ve çevreye kadar derin veri analizi sağlar. Açık kaynaklı, akademik altyapılı görsel anlatımlar için eşsizdir.

OECD Data

Eğitim, ekonomi, toplumsal cinsiyet, verimlilik gibi alanlarda karşılaştırmalı analiz yapmayı kolaylaştırır. Kamu politikası odaklı çalışmalarda başvuru kaynağıdır.

World Bank Open Data

Küresel gelişmişlik endeksleri, kalkınma göstergeleri ve ülke analizleri içerir. Veri gazeteciliği ve ekonomi temelli içerikler için gereklidir.

5. TÜRKİYE'DEN VERİ & REFERANS MERKEZLERİ

TÜİK – Türkiye İstatistik Kurumu

Resmi verilerin merkezi. Demografi, ekonomi, sosyal göstergeler gibi her alanda ilk başvurulacak yer.

KONDA Araştırma

Toplum eğilimleri, siyasal katılım, değerler araştırmalarıyla sosyal analiz yapan içeriklerde sıkça kullanılır.

BETAM (Bahçeşehir Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi)

Akademik veri yorumlamaya dayalı analizleriyle ekonomik ve toplumsal raporlamalarda güvenilir bir kaynaktır.

TEPAV – Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

Kamu politikası, ekonomi, istihdam ve şehircilik alanlarında güncel raporlarıyla düşünsel üretimi destekler.

Istanbul Bilgi Üniversitesi – Veri Araştırma Merkezleri

Özellikle dijital haklar, veri etiği ve medya sosyolojisi üzerine ürettikleri araştırmalarla dikkat çeker.

İndeks Hizmetleri

İçerik Üretimi	İçerik Türleri	İş Ortaklarımız	Farkımız/Faydamız
	Özelleştirilmiş yaklaşım Dergi, kitap, bülten Web sitesi, Blog, Sosyal medya Araştırma, Röportaj, Konuşma metni	Kamu Özel Sektör Girişimciler	<ul style="list-style-type: none">● Hedef kitle ve platform bazlı içerik● Sürdürülebilir içerik üretimi● Marka kimliğini güçlendiren stratejik içerik planlama● Tasarım ve prodüksiyon desteği
Raporlama Hizmetleri	Rapor Türleri	İş Ortaklarımız	Katma Değer
	Yenilikçi, mevzuata uygun Faaliyet raporları Sürdürülebilirlik raporları Entegre raporlar Yatırımcı sunumları	Yatırımcı ilişkileri, Sürdürülebilirlik Risk Yönetimi, Mali-İdari İşler Pazarlama, İnsan Kaynakları Kurumsal İletişim ekipleri	<ul style="list-style-type: none">● Esnek çalışma modeli● Tek adreste paket teslim üretim● 20 yılı aşkın tecrübe
Konuşmacı Ajansı	Hizmet Yaklaşımı	İş Ortaklarımız	Katma Değer
	İçerik ve iletişim danışmanlığıyla entegre hizmet modeli Konu - Akış - Kurgu Tasarımı Konuşmacı - Moderatör - Sunucu yerleştirme	Kamu Özel Sektör PR Ajansları Etkinlik Ajansları	<ul style="list-style-type: none">● İnterdisipliner yaklaşım● Konu ve hedef kitleyi önceliğe alan seçki● Deneyim merkezli içgörüler
İletişim Danışmanlığı	Hizmet Kapsamı	İş Ortaklarımız	Katma Değer
	Sürdürülebilir iletişim yöntemleri ve araçları Lider İletişimi Kriz İletişimi	Kamu Özel Sektör PR Ajansları	<ul style="list-style-type: none">● Yerel ve uluslararası tecrübe● Hızlı aksiyon ve takip● Kuruma/kişiyeye özel yaklaşım

İçerik İndeksi

“TABLETTEEN TABLETE”

GÜNCELLENMİŞ
GENİŞLETİLMİŞ
VERSİYON

İnsanlığın İletişim Serüveni
(MÖ 4000 – MS 2025)

indeks: